

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

Fosfaatrecycling Schiphol

Evides en Vewin actief bij innovatieve pilot

'Water is altijd in beweging'
Minister Schultz van Haegen

'Ons werk gaat om veiligheid'
Voorzitter Ctgb Johan de Leeuw

 Vewin

16de jaargang, nummer 1
maart 2013

Inhoud #1

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Marco Zoon, zoon@vewin.nl

REDACTIE

Arjen Frenzt, Philip Reedijk,
Theo Schmitz, Cees Verkerk,
Marco Zoon.

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Aerophoto-schiphol,
Van Beek Images, iStockphoto,
Maas Communicatie.

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 1019, 2280 CA Rijswijk. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maïsproducten en aardappelzetmeel.

Waterspiegel in een nieuw jasje

Met ingang van deze editie heeft het uiterlijk van Waterspiegel een update gekregen. De redactie hoopt hiermee aan te sluiten bij de wensen van de lezers. Uw feedback hierover is meer dan welkom op: waterspiegel@vewin.nl.

4

'Werken aan water eindigt nooit'

Minister van Infrastructuur en Milieu Melanie Schultz van Haegen, geeft haar visie op drie actuele drinkwaterdossiers: publieke eigendom van de drinkwatervoorziening, samenwerking in de waterketen, en de koppeling tussen de Kaderrichtlijn Water en het Deltaprogramma.

8

Airport-city Schiphol gaat fosfaat terugwinnen uit afvalwater

Vewin is een van de initiatiefnemers van een pilot waarbij Schiphol, Evides en KWR de mogelijkheden onderzoeken om fosfaat terug te winnen uit afvalwater op de luchthaven. Eind 2013 moet de proefinstallatie draaien. De ambities van Evides en Schiphol reiken verder.

12

'Meer aandacht voor verzilting'

Sinds de afgelopen verkiezingen is Jaco Geurts lid van de Tweede Kamerfractie van het CDA en tevens waterwoordvoerder. Hij liet al van zich horen met enkele water-gerelateerde moties. Tijd dus voor een nadere kennismaking met deze Gelderse bestuurder met een agrarische achtergrond.

16

'Integraal gebiedsgericht bodembeheer voor de hele provincie'

Dijkgraaf Lambert Verheijen van het Brabantse waterschap Aa en Maas is een warm pleitbezorger voor meer aandacht voor de ondergrond. Daarbij speelt ook het thema 'zoet water' een belangrijke rol, niet in het minst door de droge zandgronden in zijn werkgebied.

27

'Stemming commissie Landbouw over GLB is gemiste kans'

Europarlementslid Bas Eickhout windt er geen doekjes om; de uitkomst van de recente stemming in de commissie Landbouw van het parlement is geen goede zaak voor de Nederlandse natuur of de drinkwatervoorziening.

VOORWOORD

Wereldbank Op weg naar Watervisie 2.0

Zelden waren de Wereldbank-waterdagen zo inspirerend als dit jaar. Onder leiding van de nieuwe bankpresident Jim Yong Kim (Korea) bogen de aanwezige deelnemers zich eind februari in Washington over een Watervisie 2.0. Nog voor het eind van dit decennium (2010-2020) moet de Wereldbank inhoudelijk en financieel resultaatgericht(er) zijn.

Alle vergaderingen waren 'Koreans' strak voorbereid met veel aandacht voor de governance aspecten van de Water Reforms 2.0, die zich thans mondiaal aan het voltrekken zijn. Veel landen kennen inmiddels een eigen wetgeving op het gebied van water en sanitatie, of werken er hard aan. Evenzo groeit het aantal WSP-bankmedewerkers. Belangrijke sub-thema's zijn irrigation en metropolisation onder de code term 'metropolitan food security'.

Vroegere buitengebieden zoals Oost-Europa, Centraal-Azië en Latijns-Amerika staan hoger op de agenda dan ooit, wat zich vertaalt in extra donorbudgetten voor de komende jaren. Een snel stijgend studiethema van '1818 H Street' is decentralisatie en participatie (draagvlak), hetgeen ons Dutchies als bekende muziek in de oren klonk. Wijze raad werd uitgewisseld, met extra aandacht voor de snelgroeiende urbane conglomeraten zoals Karachi, Dhaka, Nairobi en Manilla. Een adaptief type waterrampenbestrijding werd meer dan ooit noodzakelijk geacht.

Op een knappe wijze wist de nieuwe generatie Wereldbank-managers een open mondiale dialoog te creëren waarbij onnodige IPC-discussies uitbleven. Alleen al het noemen van de oplopende bevolkingsgroei, urbanisatie en wereldtemperatuur was daar voldoende voor. Mondiaal wordt het urgentiegevoel voor schoon (drink)water steeds duidelijker voelbaar, evenals de druk om problemen te voorkomen. Bij het spreken over PPP-oplossingen zal 'de derde P' de overhand gaan krijgen: partnerships zoeken naar hybride oplossingen.

Gaande de conferentie draaiden de toekomstideeën naar de volgende mondiale bijeenkomst: Wereldwaterdag 2013 in Den Haag. Mede ter evaluatie en transitie van de Millennium Development Goals 2015 naar nieuwe doelen 2030/2050.

The Hague: niet in de laatste plaats als hommage aan onze onvermoeibare kroonprins.

Melanie Schultz van Haegen, minister van I & M

‘Werken aan water eindigt nooit’

Een grote verandering ten opzichte van het vorige kabinet is dat minister van Infrastructuur en Milieu Melanie Schultz van Haegen nu waterveiligheid én -kwaliteit in haar portefeuille heeft – naast weginfrastructuur, scheepvaart en ruimtelijke ordening. Zij geeft haar visie op drie belangrijke drinkwaterdossiers.

Drinkwater is een eerste levensbehoefte en van groot belang voor de volksgezondheid. Mede daarom is in de Drinkwaterwet vastgelegd dat drinkwatervoorziening een dienst van algemeen belang is. Een publieke taak, uitgevoerd door private bedrijven. Hoe ziet u dat?

Schultz van Haegen: ‘Laten we vooropstellen dat er op dit moment geen reden is om in deze positie iets te veranderen. De discussie over publieke eigendom van de drinkwatervoorziening is gedurende ruim tien jaar uitgebreid gevoerd, in de aanloop naar de vernieuwde Drinkwaterwet. Met een zo essentiële basisvoorziening wil je geen risico’s lopen. Tegelijkertijd vind ik wel dat je altijd moet kijken of en hoe dingen beter kunnen, efficiënter of slimmer. Ik heb het al eerder gezegd: ‘Werken aan water eindigt nooit.’

Water en economie

Schoon water speelt in alle fasen van economische ontwikkeling een rol: hoe beziet u die relatie?

Schultz van Haegen: ‘Schoon drinkwater is een basisvoorwaarde voor economische ontplooiing. Pas als iemand eten en drinken heeft, en een dak boven zijn hoofd, kan hij gaan denken aan werken en geld verdienen. Nu zijn wij hier die fase wel voorbij, maar voor de allerarmsten in ontwikkelingslanden geldt dat nog steeds. In Nederland is water altijd een aanjager van de economie geweest en dat zal in de toekomst alleen maar meer worden. Vroeger hadden bijvoorbeeld papierfabrieken of bierbrouwerijen belang bij schoon water, nu is dat nog breder het geval: bijna 20% van ons bedrijfsleven is op een of andere

manier afhankelijk van water. Met water en waterkennis kun je geld verdienen, zo eenvoudig is dat.'

Volksgezondheid

Hoe kijkt u aan tegen het volksgezondheidsaspect van drinkwater: speelt dat alleen in ontwikkelingslanden? Schultz van Haegen: 'Ja en nee. Natuurlijk is de drinkwaterproblematiek momenteel het grootst op het platteland en in grote deltametropolen in ontwikkelingslanden. Maar ook dichterbij is schoon en betrouwbaar drinkwater niet altijd voorhanden. In Nederland is het voor iedereen vanzelfsprekend dat er perfect drinkwater uit de kraan komt, maar dat is niet altijd zo geweest. En het vergt een flinke inspanning om dat voor elkaar te krijgen. Er komen steeds nieuwe stoffen op ons af, dus we moeten wel alert blijven. Ik denk dat we er rekening mee moeten houden dat het in de toekomst ingewikkelder zal worden om altijd voor iedereen genoeg drinkwater, koelwater en proceswater beschikbaar te hebben. Mede daarom brengt dit kabinet het onderwerp waterkwaliteit onder bij het Deltaprogramma: voldoende schoon water is essentieel voor ons overleven en welzijn in de delta.'

Waterprijs

Als een keuze noodzakelijk blijkt, waar moeten drinkwaterbedrijven in de toekomst op inzetten: een constante prijs of een gezond product?

Schultz van Haegen: 'De drinkwatervoorziening is ooit opgezet vanuit het oogpunt van volksgezondheid en dat blijft voor mij het belangrijkste. De prijs van Nederlands drinkwater is nu niet bepaald hoog te noemen, dus als daar vanwege duurder wordende zuiveringen iets bovenop moet komen, lijkt me dat minder zwaar wegen dan het nationale belang van de volksgezondheid.'

Drinkwaterbedrijven zijn in staat om met behulp van de modernste technieken en innovaties schoon en gezond drinkwater te produceren. *Moeten we zuiveren tegen elke prijs?*

Schultz van Haegen: 'Altijd tegen elke prijs alles eruit zuiveren lijkt me erg ver gaan. Je moet aan de voorkant goed kijken of je kunt verhinderen dat bepaalde stoffen in het oppervlakte- of grondwater komen. En als je dan toch stoffen tegenkomt in het water, dan zul je eerst uitgebreid moeten testen of dat wel een bezwaar is, of ze een

gevaar voor de volksgezondheid kunnen opleveren. Pas daarna moet je gaan nadenken over extra zuivering.'

Bestuursakkoord Water

Het Bestuursakkoord Water (BAW), dat het rijk, de provincies, de gemeenten, de waterschappen en de drinkwaterbedrijven in mei 2011 hebben ondertekend, is onder andere gericht op nauwere samenwerking tussen de verschillende waterketenpartners. *Welk belang ziet u in het BAW, afgezien van de bezuinigingen?*

Schultz van Haegen: 'Ik zei het al eerder: hoe goed iets ook is geregeld, je moet altijd kijken of dingen beter kunnen. Organisaties zijn net als water: altijd in beweging. We kijken met een steeds integralere blik naar de manier waarop onze waterwereld is georganiseerd. Dus dat men in de waterketen onderzoekt waar er efficiënter en beter kan worden samengewerkt, lijkt me niet meer dan logisch.'

Waterketenbedrijven

De Tweede Kamer heeft in december 2012 een motie aangenomen om de vorming van waterketenbedrijven te onderzoeken. *U was daar niet voor, waarom?*

Schultz van Haegen: 'Ik heb de Kamer die motie inderdaad ontraden. Ik denk dat er de afgelopen jaren al voldoende is afgekomen op de waterketenpartners en vind dat ze nu even de tijd moeten krijgen om hun zaken op orde te krijgen. Overigens is de motie aangenomen, dus ik ga dat onderzoek wel uitvoeren.'

Gaan de waterketenpartners de afgesproken bezuinigingen binnen de gestelde termijn halen en wat is daarbij uw rol?

Schultz van Haegen: 'Ik heb geen aanleiding om te denken dat ze het niet gaan halen. De partijen zijn al anderhalf jaar druk bezig met het zoeken naar mogelijkheden voor meer efficiency en kwaliteitsverbetering en hebben aangegeven dat de doelen haalbaar zijn. In 2013 en 2014 houdt ons ministerie via visitatiecommissies de vinger aan de pols, zodat we de voortgang nauwgezet kunnen monitoren. Pas als de ontwikkelingen daar aanleiding toe zouden geven, volgen nadere stappen, conform de interventieladder die aan het BAW is verbonden. We houden dus wel de druk op de ketel: het is mijn ervaring dat dat de creativiteit van mensen stimuleert om tot oplossingen te komen.'

Ketensamenwerking

Vewin, VNG en de UvW hebben onlangs het blad 'Waterkracht' uitgegeven, met voorbeelden van de gerealiseerde samenwerking in de waterketen. *Wat is uw indruk van wat tot nu toe is gerealiseerd en hoe verwacht u dat de samenwerking zich de komende tijd zal ontwikkelen?*

Schultz van Haegen: 'Zoals gezegd, we bekijken onderwerpen steeds integraler, en zo ook de waterketen. In de watercyclus is alles met elkaar verbonden, dus er moeten nog heel wat synergievoordelen zijn te behalen. Op korte termijn verwacht ik veel van gezamenlijk asset management, benchmarking en innovatieve projecten

op het gebied van duurzaamheid en het terugwinnen van grondstoffen en energie door de ketenpartners. Als je uitgaat van mogelijkheden, kun je samen veel bereiken. Overigens is organisatieverandering een continu proces: je bent nooit klaar met verbeteren.'

En op langere termijn?

Schultz van Haegen: 'Uiteindelijk moet de organisatie van de waterketen 'lean' zijn, en haar taken effectief en efficiënt uitvoeren. Tot nu toe ligt de focus bij de uitvoering van het BAW erg op de samenwerking tussen de gemeente en de waterschappen en de besparingen die daar in de uitvoering zijn te behalen. Dat gaat een beetje voorbij aan het feit dat vooral de drinkwaterbedrijven beschikken over waardevolle kennis en ervaring rondom het onderwerp: 'hoe maak je een overheidsdienst efficiënter en beter?' Zij hebben de afgelopen 25 jaar een enorme ontwikkeling doorgemaakt, die heeft geleid tot kwalitatief beter drinkwater, tegen een lagere prijs. Ik denk dat de drinkwaterbedrijven dus best meer een gidsrol mogen pakken bij de ketensamenwerking.'

KRW en Deltaprogramma

In het Tweede Kamer-debat op 10 december jl. heeft u gezegd een koppeling te willen maken tussen de KRW (Kaderrichtlijn Water) en het Deltaprogramma. *Wat is voor u het verband tussen kwaliteit en kwantiteit van water en hoe kunnen de KRW en het Deltaprogramma elkaar versterken?*

Schultz van Haegen: 'Waterkwaliteit en waterkwantiteit zijn twee zijden van dezelfde medaille. Onze afhankelijkheid van water neemt alleen maar toe. Inmiddels is duidelijk dat we – ook in Nederland – rekening moeten houden met periodieke overvloed én schaarste aan water. Vroeger was in natte tijden de automatische reactie: 'wég dat water'. Nu denken we vooruit, en houden rekening met toekomstige droge perioden, waarin we juist behoefte hebben aan zoet water. En dat ons water zo schoon mogelijk moet zijn, is ook helder. Niet alleen de drinkwatervoorziening, maar ook de landbouw en de industrie hebben belang bij voldoende en schoon zoet water. Dat kan

overigens ook betekenen dat vervuilers meer moeten bijdragen aan de kosten om ons water schoon te maken en te houden. En misschien moeten we ook aan prijsdifferentiatie voor drinkwater denken, bijvoorbeeld geografisch of in de tijd. We hebben natuurlijk onze nationale verdringingsreeks voor perioden van schaarste, maar de volgorde daarvan zou in de toekomst best anders kunnen worden. Daarom wil het kabinet dit soort vraagstukken integraal bekijken, onder andere door de KRW te koppelen aan het Deltaprogramma.'

Hoe ziet u de doelstellingen van de KRW, en hoe en wanneer gaat Nederland deze bereiken?

Schultz van Haegen: 'In principe is de manier waarop de zaken nu in de KRW zijn geregeld, prima. Het doel van een eenvoudige zuivering voor drinkwater gaat er onder andere van uit, dat je goed oplet dat er geen ongewenste stoffen in het water terecht komen en dat onderschrijf ik ook. Tegelijkertijd moet je de haalbaarheid en de betaalbaarheid wel in het oog houden. Nederland zal aan haar verplichtingen voldoen, maar heeft daar ook nog even de tijd voor, tot 2027. Wat ik wel een discussie met Europa waard vind, is het KRW-principe van 'One out, all out': als een land ergens in een klein gebiedje op 1% niet aan de norm voldoet, gelden alle doelen als niet gehaald.

Maar vóór we dat debat aangaan, moeten we eerst onze zaken goed op orde hebben, dus dat is nu onze prioriteit.'

Hoe kunnen we de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater verbeteren en borgen naar de toekomst? Welke rol gaat het ministerie daarbij spelen?

Schultz van Haegen: 'Iedereen heeft belang bij schoon oppervlakte- en grondwater. Dus zullen alle partijen daaraan moeten meewerken en bijdragen. Het principe 'de vervuiler betaalt' blijft leidend, maar dat wordt wel steeds ingewikkelder. Veel bedreigingen voor de waterkwaliteit komen tegenwoordig niet meer van één identificeerbare bron, maar van miljoenen consumenten die medeverantwoordelijk zijn voor medicijnresten, microplastics en nanodeeltjes in het rioolwater. Dat moet allemaal worden gezuiverd, tegen steeds hogere kosten. We zullen dus ook zeer kritisch moeten blijven kijken naar het voorkómen dat ongewenste stoffen in het water terecht komen. Zuiveren bij de bron is een oplossing, maar je kunt ook gaan praten met bijvoorbeeld producenten van cosmetica, om ervoor te zorgen dat ze bepaalde stoffen uit hun producten halen. En laten we niet vergeten dat een deel van de vervuiling in het water hier afkomstig is uit andere landen. Voor Nederland blijft dus ook het internationale overleg met stroomopwaarts gelegen landen zoals Duitsland, België en Frankrijk van groot belang. Wij zullen ervoor zorgen dat er ook na 2015 budgetten zullen worden gevonden om de uitvoeringsprogramma's onder het KRW mogelijk te maken.'

'ORGANISATIES ZIJN NET ALS WATER:
ALTIJD IN BEWEGING'

Privatisering legt verantwoordelijkheid in verkeerde handen

Privatisering van Nederlandse drinkwaterbedrijven is niet aan de orde, omdat de Drinkwaterwet dit uitsluit en de EU niet bevoegd is om het op te leggen. Het zou ook een stap terug zijn qua verantwoordelijkheid, die ligt nu bij overheden die aanspreekbaar zijn.

In Brussel lopen op dit moment twee dossiers (de concessierichtlijn en de schuldreductie) die in sommige EU-landen tot privatisering van (een deel van) de drinkwatersector zouden kunnen leiden. In ons land is hier geen sprake van, omdat deze dossiers niet van toepassing zijn op de Nederlandse situatie. Bovenal geldt dat de Europese lidstaten zelf mogen bepalen hoe ze hun drinkwatervoorziening regelen. En in Nederland is in de aanloop naar de Drinkwaterwet, na een grondig en breed debat, besloten dit in de huidige publieke vorm te doen.

Concessierichtlijn slaat niet op Nederlandse situatie

De concessierichtlijn, die in behandeling is bij het Europees Parlement, is alleen van toepassing voor EU-landen waar de drinkwatervoorziening in concessie wordt gegeven. Een concessie is een tijdelijke vergunning van een overheid om, in dit geval, drinkwater te mogen leveren. Dit is bijvoorbeeld het geval in delen van Duitsland en Oostenrijk. De richtlijn maakt het mogelijk, dat wanneer een concessie is afgelopen, het recht om drinkwater te leveren wordt verkocht aan een private partij. In Nederland is dat niet aan de orde, omdat de levering van drinkwater niet via concessies loopt.

EU-leden bepalen zelf inrichting drinkwatervoorziening

Europees Commissaris Barnier (interne markt) heeft in een persbericht aangegeven dat hij niet over privatisering gaat en dat het aan de lidstaten zelf is om te bepalen hoe ze de

drinkwatervoorziening regelen, zoals vastgelegd in het Europees Verdrag van Lissabon. Op aangeven van Vewin is in het Europees Parlement een amendement ingediend (artikel 1 bis) op de concessierichtlijn waarin deze vrijheid voor lidstaten nog eens wordt bevestigd.

Schuldreductie

Een andere discussie die loopt, gaat over de schuldreductie van Griekenland en Portugal, en is dus ook niet van toepassing op Nederland. Als onderdeel van het hulppakket heeft de Trojka (EC, ECB, IMF) geadviseerd te overwegen om overheidsbezittingen te privatiseren. Daaronder zouden zich (lokale of regionale) drinkwaterbedrijven kunnen bevinden. Deze maatregel is bedoeld om publieke schulden en kosten te reduceren. Ook hier geldt dat het aan de landen zelf is om hierover te beslissen: de Europese Commissie kan het niet afdwingen.

Vewin is van mening dat de publieke eigendom van drinkwaterbedrijven goed is geregeld in de Nederlandse Drinkwaterwet. Hierin is onder andere opgenomen dat aandelen van drinkwaterbedrijven alleen in publieke handen mogen zijn. De verantwoordelijkheid ligt daarmee waar deze moet liggen: bij overheden die aanspreekbaar zijn.

Kamervragen

SP-Kamerlid Henk van Gerven heeft het kabinet naar aanleiding van de ontwikkelingen in Brussel vragen gesteld over de privatisering van drinkwaterbedrijven en de negatieve gevolgen daarvan, zoals in Portugal. Ook vraagt hij de regering ervoor te zorgen dat het artikel 1 bis wordt gehandhaafd en bij voorkeur wordt aangevuld met een artikel waarin de drinkwatersector expliciet wordt uitgesloten als toepassingsgebied van de concessierichtlijn.

Drinkwatersector betrokken bij eerste TKI-project

Airport-city Schiphol gaat fosfaat terugwinnen uit afvalwater

Het recyclen van fosfaat heeft veel voordelen: minder afval, minder mest en schoner water. Vewin is een van de initiatiefnemers van een pilot waarbij Schiphol, Evides en KWR in de praktijk de mogelijkheden onderzoeken om fosfaat terug te winnen uit menselijke uitwerpselen van 50 miljoen passagiers.

Zowel de luchtvaartsector als de drinkwaterbedrijven willen hun bedrijfsvoering verduurzamen op basis van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de inzet van innovatieve technologieën. Water, beperking van CO₂-uitstoot en cradle to cradle-denken zijn daarbij de speerpunten, aldus Lieke Coonen van Vewin. 'Een mooie

gelegenheid om deze zaken bij elkaar te brengen deed zich voor op de luchthaven Schiphol, waar Evides sinds 2004 de afvalwaterzuivering uitvoert.'

Schiphol Group, Evides, KWR Watercycle Research Institute en Vewin hebben in 2012 samen een projectvoorstel voor fos-

faatterugwinning uit afvalwater ingediend onder de TKI-regeling: Topconsortia voor Kennis en Innovatie, onderdeel van het Topsectorenbeleid. *Waarom is gekozen voor fosfaat?*

'Daar zijn verschillende redenen voor', aldus Ed Koelemeijer, programma-manager

Water bij Schiphol Group: 'Het heeft in eerste instantie te maken met de algemene wens om onze operatie te verduurzamen. Fosfaat is een eindige grondstof, die noodzakelijk is voor de productie van kunstmest en waarvoor naast import geen goede alternatieve bronnen zijn. Door fosfaat uit ons afvalwater te halen, verbeteren we de kwaliteit van het oppervlaktewater op het luchthaventerrein. Daarbij zitten we hier midden in een agrarisch gebied, dus een potentiële afzetmarkt voor het fosfaat ligt om de hoek. En zelf beheren we ook de nodige vierkante kilometers groen, waarvoor we jaarlijks zo'n 30 ton kunstmest inkopen. We waren dus blij dat Evides met het voorstel voor een pilot fosfaatterugwinning kwam. Overigens gaan wij straks struviet maken: een combinatie van fosfaat en stikstof.'

'Ook voor onze afvalwaterzuiveringsinstallatie (AWZI) heeft deze keuze voordelen, vertelt Pieter-Jan van Helvoort, sales engineer bij Evides Industriewater. 'Het zuiveringsproces wordt efficiënter en er zijn minder hulpstoffen zoals chemicaliën nodig, waardoor het effluent schoner wordt.'

Ketenakkoord Fosfaatkringloop

Coonen: 'Dit project vormt een uitwerking van het Nutriënt Platform en het Ketenakkoord Fosfaatkringloop. Vewin en KWR – beide lid van het in 2011 opgerichte Nutriënt Platform – zetten zich in voor het creëren van de condities die nodig zijn voor de overgang naar een duurzaam gebruik van nutriënten, zoals fosfaat en stikstof.'

Twintig partijen – waaronder Vewin en de Reststoffenunie – sloten daarnaast eind 2011 het Ketenakkoord Fosfaatkringloop. Zij kwamen overeen om een duurzame markt te creëren, waarin zoveel mogelijk fosfaat op milieuverantwoorde wijze in de kringloop wordt teruggebracht en zo mogelijk wordt geëxporteerd.

Europese aandacht

Internationaal sluit het fosfaatterugwinningsproject op Schiphol goed aan bij het European Innovation Partnership (EIP) Water. De doelstelling van het EIP is tweeledig: het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen, onder andere op het gebied van waterkwaliteit en een duurzame waterketen, én het versterken van de Europese concurrentiekracht.

Fosfaat terugwinnen levert minder afval, minder mestgebruik en schoner water op en het overschot aan fosfaat kan worden geëxporteerd. Via het EIP Water kan deze innovatieve samenwerking tussen water- en luchtvaartindustrie breder worden uitgerold. Inmiddels is er vanuit Europa al de nodige aandacht voor dit project, dat in maart in Brussel is gepresenteerd op een internationale conferentie over fosfaat.

Hoe hebben jullie deze pilot van de grond gekregen?
Jos Boere, manager Water Systems & Water Technology bij KWR en lid van het projectteam Pilot Fosfaatterugwinning AWZI Schiphol: 'De TKI-aanvraag leidde tot de toekenning van een startsubsidie, waardoor we eind 2012 aan de slag kon-

den. Maar de echte aanleiding ligt iets verder in het verleden.'

'Dat klopt', vult Koelemeijer aan. 'Wij besteden al langer aandacht aan water. Schiphol ligt in de Haarlemmermeer, dus 'droge voeten' is hier een belangrijk onderwerp. Maar ook waterkwaliteit, ruimtelijke ordening en 'meer doen met water' zijn thema's uit het Waterplan Schiphol. In dat kader kijken we bijvoorbeeld naar mogelijkheden om energie en grondstoffen uit water te winnen. In 2010 kwamen wij KWR tegen bij het Europese samenwerkingsprogramma TRUST (TRansitions to the Urban water Services of Tomorrow) en samen hebben we een idee voor fosfaatterugwinning onderzocht. Evides heeft dat uitgewerkt tot een concreet pilotvoorstel op de deelstromen in hun zuivering. Vewin heeft daarna alle partijen bij elkaar gebracht en het project van de grond getild.'

Deelstromen

In deze fase is al gekeken naar de specifieke mogelijkheden op Schiphol, aldus Van Helvoort. 'Er bestaan hier verschillende manieren om aan fosfaat te komen. Daarbij kun je denken aan gescheiden sanitatiesystemen op de terminals, waarbij je het gele en het bruine water al 'aan de bron' van elkaar scheidt. Een andere aanpak is het afvalwater gemengd naar de zuivering laten gaan en daar het fosfaat eruit halen.'

Boere: 'Uiteindelijk hebben we voorgesteld het fosfaat terug te winnen uit een deelstroom binnen de zuivering waar we

het hoogste rendement verwachten: het centraat dat vrijkomt bij de ontwatering van uitgegist slib. Dit gaan we nu testen met een proefopstelling in de AWZI op Schiphol-Oost.' Van Helvoort vult aan: 'Dat is ook het belang van deze pilot: we gaan echt iets doen, iets proberen. Het is een concreet en compact project dat snel resultaten kan opleveren. Eind 2013 moet de proefinstallatie al draaien.'

Vermarktbaar

De kans van slagen van de pilot achten de partijen zeer groot. 'Maar of dit economisch interessant genoeg is om elders toe te passen en te vermarkten, moeten we nog zien', zegt Boere. 'Dit onderzoek is bedoeld om aantoonbaar te maken of dit concept levensvatbaar is. Daarbij is er nog wel een hobbel te nemen: het gebruik van struviet is niet toegestaan voor alle toepassingen. Vewin werkt nu aan het wijzigen van de regelgeving, zodat struviet als grond- en meststof wordt erkend.'

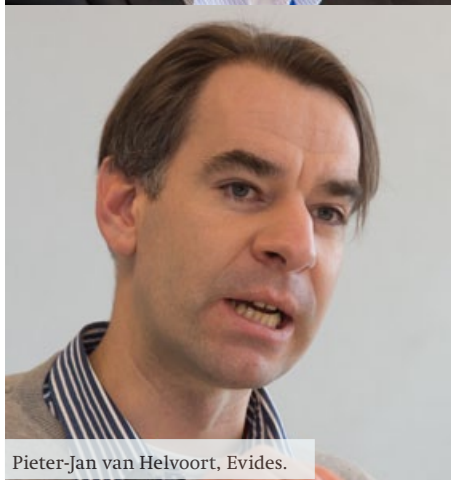
Toekomst

De ambities van Schiphol en Evides stoppen overigens niet bij fosfaat: 'Je bent eigenlijk nooit klaar; er zitten nog talloze interessante stoffen in afvalwater. Evides gaat hierna kijken of er bijvoorbeeld cellulose is terug te winnen uit het afvalwater en energie uit het slib', aldus Van Helvoort.

Boere beaamt dat: 'Er wordt in de watersector veel onderzoek uitgevoerd naar het recyclen van grondstoffen, dus ik verwacht nog de nodige ontwikkelingen op dit gebied. Daarbij gaat het om hergebruik van effluent zelf, bijvoorbeeld als water voor industriële toepassingen. Maar ook terugwinnen van energie uit koelwater en het recyclen van stoffen zoals fosfaat en stikstof. Een belangrijke onderzoekslijn is het terugwinnen van vaste reststoffen, zoals de drinkwaterbedrijven al langer doen bij de drinkwaterzuivering. Denk aan het waterijzer en de kalkkorrels die via de Reststoffenunie worden hergebruikt. Dezelfde ontwikkeling zie je nu bij afvalwaterzuivering, waar het initiatief 'Grondstoffenfabriek' toepassingen zoekt voor stoffen die in rioolwaterzuiveringen uit het afvalwater worden gehaald. Technisch kan alles, maar het moet ook economisch haalbaar zijn.'

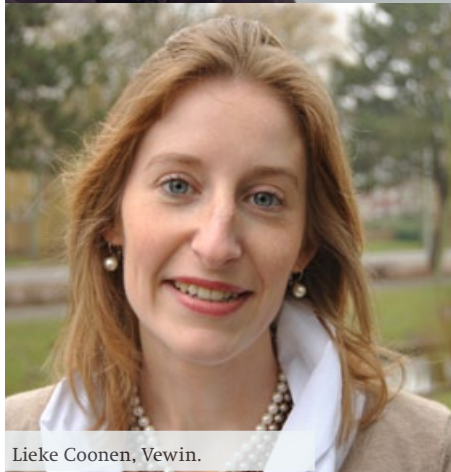
Ed Koelemeijer, Schiphol Group.

Pieter-Jan van Helvoort, Evides.

Jos Boere, KWR.

Lieke Coonen, Vewin.

Heeft deze ontwikkeling nog gevolgen voor de drinkwatervoorziening?

Koelemeijer: 'Door het onttrekken van fosfaat of andere stoffen aan afvalwater, wordt het effluent schoner. Dat betekent minder belasting voor het oppervlaktewater, en daarmee in theorie voor de drinkwatervoorziening. Maar je zou fosfaatonttrekking wel heel breed moeten inzetten, voordat dat in heel Nederland merkbaar is in het oppervlakte- of het grondwater.'

Hij vervolgt: 'Een ander effect zou kunnen zijn dat, als Schiphol bij een eventuele toekomstige brede uitrol kiest voor gescheiden sanitatie, er minder drinkwater wordt gebruikt. Een middel om de concentratie van fosfaten in het gele water te verhogen, is het verminderen van watergebruik voor het doorspoelen van urinoirs, bijvoorbeeld door inzet van vacuümtoiletten. Dat zou de kosten van de zuivering verlagen, omdat er dan veel minder afvalwater door de installatie heen hoeft. Maar of dat opweegt tegen de investering van het installeren van een compleet systeem van vacuümtoiletten op de terminal, staat nog te bezien.'

Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI)

Ondernemers en wetenschappers van de negen topsectoren werken samen in Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI). In deze TKI's zoeken ze naar manieren om vernieuwende producten of diensten op de markt te brengen. Het onderzoek in de TKI's kan puur wetenschappelijk zijn of juist heel praktisch. De producten en diensten die zo worden ontwikkeld, zijn nuttig voor de economie of de maatschappij.

Ruim 400 miljoen euro in 2013

Zo'n 1.500 bedrijven uit negen topsectoren hebben voor 2013 € 319 miljoen uitgetrokken voor onderzoek in de TKI's. De rijksoverheid legt daar € 83 miljoen bij via de zogeheten TKI-toeslag. Ook de onderzoeksinstituten leveren een belangrijke bijdrage aan de TKI's. Het kabinet wil dat in 2015 minimaal € 500 miljoen omgaat in de TKI's.

Kort

33.000 kinderen lopen wereldwijd voor water

Met 6 liter water 6 kilometer lopen voor het goede doel. Dit jaar lopen 33.000 kinderen uit 27 landen mee met Lopen voor Water, onder het motto 'Don't just talk the talk, take the walk'. Dit initiatief van Aqua for All steunt in totaal veertien water- en sanitatieprojecten. Vewin ondersteunt deze actie van Nederlandse bodem.

In 2003 startte Lopen voor Water in Nederland. Dat tien jaar later tienduizenden leerlingen en tientallen scholen uit de hele wereld participeren, had toen niemand durven denken. De loop wordt ieder jaar groter en vindt plaats in de week van Wereld Waterdag. Tot nu toe is al 5,1 miljoen euro opgehaald met deze sponsorloop.

De deelnemende kinderen zijn thuis gewend gewoon naar de kraan te lopen voor water. Water is voor hen binnen handbereik. In ontwikkelingslanden is dat vaak anders. Sommige kinderen zijn daar een groot deel van hun dag bezig met maar één ding: water halen, overleven. Dat is de reden dat tijdens 'lopen voor water' de kinderen 6 liter water meenemen in hun rugzak. Ze ervaren hiermee hoe zwaar het is om 6 kilometer te sjouwen met water en hoe bijzonder het is om thuis altijd schoon en betrouwbaar water zó uit de kraan te krijgen.

De drinkwatersector zet zich al meer dan vijftien jaar in voor een betere drinkwatervoorziening in ontwikkelingslanden en vindt Lopen voor Water een fantastisch initiatief. Vewin ondersteunt dit project dan ook van harte en wenst de kinderen een leuke en leerzame wandeling toe.

Obesitas te lijf met watertappunten op scholen

Overgewicht is een steeds groter probleem bij scholieren. Daarom hebben de drinkwaterbedrijven zich eerder al aangesloten bij JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht). In 2013 staat JOGG in het teken van water. Een eerste actiepunt dit jaar zijn kraanwatertappunten op scholen. Vitens deed onderzoek en ging naar de beurs. De onderwijsbeurs NOT welteverstaan.

Als de huidige groei zich voortzet, verwacht men dat in 2015 bijna 20% van de jongeren obees zal zijn. Deze alarmerende cijfers waren voor de drinkwaterbedrijven eerder al aanleiding om zich aan te sluiten bij JOGG. Deze beweging zet zich in voor een gezonde omgeving en een gezonde jeugd.

Behoeftte aan kraanwater

Onderzoek van TNS NIPO toont aan dat 90% van de ouders vindt dat er een kraanwatertappunt in het schoolgebouw moet staan, zodat hun kinderen meer water gaan drinken. Van de kinderen vindt 77% dat de scholen voor een watertappunt moeten zorgen. De helft van alle scholieren geeft aan meer water te drinken als een school dit op een aantrekkelijke manier aanbiedt. Op een prominente plek, bijvoorbeeld net als de frisdrankautomaten in de kantine of in de gang. De wens van de ouders en scholieren staat in schril contrast met de werkelijkheid. Slechts 30% van de scholen heeft een waterkoeler of kraanwatertappunt in het schoolgebouw staan. En dat terwijl 94% van deze middelbare scholen wel een of meerdere frisdrankautomaten heeft...

Vitens op onderwijsbeurs

Vitens wil scholen overhalen om meer kraanwatertappunten te plaatsen, om zo een gezondere leefwijze voor kinderen te stimuleren. Met deze missie stond Vitens dit jaar voor het eerst op de onderwijsbeurs NOT in de Jaarbeurshallen in Utrecht. Scholen konden op de NOT bij Vitens een aanvraag doen voor een Join the Pipe-kraanwatertappunt, waarmee tevens drinkwaterprojecten in ontwikkelingslanden worden gesteund. Zo'n tappunt kost een school 2.500 euro. Vitens draagt bij door de aansluitkosten voor haar rekening te nemen. Ook verlootte Vitens tien gratis tappunten.

Jaco Geurts, CDA-woordvoerder water

‘Meer aandacht voor verzilting’

Jaco Geurts is sinds de verkiezingen van afgelopen september lid van de Tweede Kamerfractie van het CDA en tevens waterwoordvoerder. Hij liet meteen al van zich horen met enkele water-gerelateerde moties. Tijd dus voor een nadere kennismaking met deze Gelderse bestuurder.

Jaco Geurts (1970) is sinds 7 maart 2006 namens het CDA gemeenteraadslid in Barneveld en zit sinds 20 september 2012 in de Tweede Kamer. Hij is woordvoerder land- en tuinbouw, visserij, natuur, water en milieu. *Wat is zijn persoonlijke betrokkenheid bij deze onderwerpen en welke plaats neemt water daarbij voor hem in?*

Geurts: ‘Eigenlijk is de voorliefde voor water – en voor politiek – mij met de paplepel ingegoten: mijn vader was in het verleden watergraaf. En ook als gemeenteraadslid op de Veluwe kom je regelmatig met milieu, landbouw en water in aanraking. Dus toen we in onze fractie de onderwerpen verdeelden, heb ik mijn voorkeuren uitgesproken en dat heeft tot mijn vreugde geleid tot deze mooie portefeuille.’

Rentmeesterschap

Geurts heeft als ondernemer en door zijn activiteiten voor de agrarische sector een breed politiek netwerk opgebouwd. In zijn verkiezingscampagne presenteerde hij zichzelf als belangenbehartiger van het platteland, die de overstap maakt ‘naar ’s lands vergaderzaal, om daar te pleiten voor een gezonde agrarische sector, ruimte voor ondernemerschap en waardering voor het boerenvak.’ *Wat betekent die insteek voor zijn visie op natuur, milieu en water?*

Geurts: ‘Mijn agrarische achtergrond als varkenshouder combineerde ik de laatste jaren met het vak van rentmeester. Mijn visie op natuur, milieu en water sluit aan bij het CDA-thema ‘rentmeesterschap’: de aarde beter achterlaten dan we haar ge-

vonden hebben. Dat betekent ook dat we zuinig moeten omgaan met de schaarse grondstoffen waarover we beschikken. Duurzaamheid vormt dus de basis voor beleid en uitvoering. Het CDA heeft daarbij drie invalshoeken: sociale, ecologische en economische duurzaamheid, ofwel 'People, Planet, Profit'.

Verziltting

Het CDA heeft onlangs in een debat met minister Schultz aandacht gevraagd voor de verziltting van de ondergrond en het voldoende voorradig hebben van zoet water. *Waarom vindt u dit belangrijke onderwerpen?*

Geurts: 'Het is mij opgevallen dat er tot nu toe landelijk weinig aandacht was voor de oprukkende verziltting. Terwijl dit voor bijvoorbeeld tuinders in het Westland, boomkwekers rondom Boskoop en natuurlijk de drinkwaterbedrijven een actueel en groeiend probleem is. De komende tijd moet blijken wat het kabinet gaat doen op dit gebied.'

Strategische watervoorraad

Hij vervolgt: 'Water is de basis van alle leven. Je ziet in de wereld toenemende aandacht voor strategische grondstoffen. Iedereen denkt dan meteen aan zeldzame metalen of fossiele brandstoffen, maar water hoort daar ook bij. Zelfs in onze natte delta is er soms een tekort aan zoet water, mede als gevolg van de klimaatverandering. We zullen dus met z'n allen goed moeten

nadenken over hoe we daarmee omgaan, ook in verband met investeringen op langere termijn. Onderwerpen zoals ontzilting van zeewater of zout grondwater, het anders sturen van zoetwaterstromen door het land en het bufferen van zoet water vergen onze aandacht. Gelukkig zie ik dat de Deltacommissaris ook deze onderwerpen meeneemt in de plannen voor het aanstaande Deltabesluit.'

Bestuursakkoord Water

U diende ook moties in over de voortgang bij het behalen van de besparingsdoelstellingen in het Bestuursakkoord Water en over onderzoek naar efficiencyvoordelen van het onderbrengen van drinkwater, riolering en waterzuivering in een waterketenbedrijf. *Is de Kamer momenteel volgens u onvoldoende geïnformeerd over de voortgang bij het BAW?*

Geurts: 'Nee, dat niet. Maar wij – en met ons de PvdA – vinden wel dat de voortgang van de gemaakte afspraken moeilijk te controleren is voor de Tweede Kamer. In gesprekken met waterschapsbestuurders was mij ter ore gekomen dat men de voortgang in de samenwerking nog wat matig vond. Mijn zorg was dat de regering – bij onvoldoende concrete resultaten – de bezuinigingsdoelen alsnog wil behalen door verdere opschaling. Het CDA is er geen voorstander van om van bovenaf te streven naar nóg grotere waterschappen, zeker niet puur vanuit een financiële insteek. Gelukkig krijg ik sinds mijn motie uit het

gehele land veel nieuwe voorbeelden van geslaagde samenwerking. Ik denk dat de waterketenpartijen de bezuinigingsdoelen gewoon gaan halen, zonder dat er nieuwe organisaties of fusies nodig zijn.'

U diende ook een motie in om het Deltafonds te ontzien bij de bezuinigingen, vanwege de noodzaak voor investeringen in waterveiligheid en zoetwatervoorziening. *Wat is voor u de samenhang tussen deze onderwerpen?*

Geurts: 'Als je in de delta niet zorgt voor droge voeten en voldoende zoet water, is er hier geen leven mogelijk. We zien dat de kwaliteit van ons grondwater beter wordt, onder andere doordat de landbouw en industrie daar veel in hebben geïnvesteerd. Ook met betrekking tot de kwaliteit van oppervlaktewater en de KRW-doelstellingen zijn grote stappen gemaakt, bijvoorbeeld op het gebied van nitraat. Er zijn nog wel knelpunten, maar de algemene trend is toch duidelijk positief. Het CDA staat een dubbele aanpak van de oppervlaktewaterkwaliteit voor: zowel 'end of pipe', als aan de bron. Beter zuiveren en verhinderen dat ongewenste stoffen in het milieu komen. Het past bij het idee van rentmeesterschap dat iedereen goed zorgt voor zijn of haar omgeving en die niet vervuult. Dus ook bewustwording van de waterconsument is essentieel, en dat is een taak van alle betrokkenen samen: politiek én maatschappelijk middenveld.'

Nederlandse economie drijft op zoet water

‘Nú investeren om zoetwater-systeem op orde te houden’

VNO-NCW, LTO Nederland, VEMW en Vewin hebben in een gezamenlijke brief aan de Deltacommissaris gepleit voor een goede zoetwaterstrategie, vanwege het grote economische belang van water. Nu het Deltaplan voor langere tijd investeringen gaat vastleggen, vraagt deze brede coalitie politieke aandacht voor zoet water. Willem-Henk Streekstra van VNO-NCW was vanaf het begin bij dit initiatief betrokken.

Het bedrijfsleven ziet zoet water in toenemende mate als een strategisch goed, net als – gelukkig – de overheid. Nederland verdient veel geld met water. ‘Traditioneel wordt dan meteen gedacht aan de water-

bouwsector en de civiele techniek: de baggeraars en de bouwers’, aldus beleidsmedewerker Willem-Henk Streekstra van VNO-NCW. ‘Maar dat is slechts een fractie van het totaal: vooral bijvoorbeeld

de voedingsmiddelensector, de chemie, de energiesector en de landbouw zijn in hoge mate afhankelijk van water.’ Samen hebben deze vier sectoren al een jaarlijkse productiewaarde van 170 miljard euro. Bij

elkaar vertegenwoordigt alle watergerelateerde bedrijvigheid een waarde van ruim 226 miljard euro per jaar. De Nederlandse economie 'drijft' dus voor een groot deel op water.

Nederland waterland

Nederlandse bedrijven kunnen niet zonder een duurzame zoetwatervoorziening. Er is veilig en gezond water nodig voor de productie van drinkwater en er is voldoende water nodig voor tal van economische activiteiten. Water levert meerwaarde aan producten en zorgt er – door de hoge kwaliteit, betrouwbaarheid en lage prijs – voor dat Nederlandse bedrijven kunnen concurreren op de wereldmarkt.

Bedrijven gebruiken water in het proces en/of in hun producten. Daarnaast zijn er bedrijven die op, in of aan het water werken, en vele dienstverlenende organisaties en kennisinstellingen die op een of andere manier een relatie hebben met water. Al deze bedrijven maken onderdeel uit van de Nederlandse water economie.

Industrie

Streekstra: 'Industriële watergebruikers die water toepassen in hun processen en producten, houden bij de keuze van hun vestigingsplaats rekening met de aanwezigheid van water. Directe toegang tot voldoende koel- en proceswater maakt Nederland aantrekkelijk voor de industrie. Nog onlangs werd bekend dat de Rotterdamse haven er opnieuw in was geslaagd meer bedrijven aan te trekken, onder andere vanwege de ruime aanwezigheid van water.'

Beschikbaarheid van proces- of koelwater is voor bijvoorbeeld de staalindustrie en veel chemische bedrijven een belangrijke reden voor vestiging in Nederland. Voedingsmiddelenbedrijven en bedrijven in de papier- en kartonindustrie zijn vooral afhankelijk van de aanwezigheid van voldoende en kwalitatief goed grondwater.

Landbouw

Ook de Nederlandse land- en tuinbouw heeft water nodig om een bijdrage te kunnen leveren aan de nationale economie. De kostprijs en de kwaliteit van de producten zijn voor een groot deel afhankelijk van de productieomstandigheden. Een optimale waterhuishouding en de beschikbaarheid van voldoende schoon en zoet water zijn dus essentieel. Na vele jaren van ontwikkeling, technische innovatie en aanpassingen in de bedrijfsvoering is verantwoord waterbeheer inmiddels een integraal onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering.

Volksgezondheid

De drinkwatervoorziening is van groot belang voor de volksgezondheid. Voor de productie van drinkwater is voldoende schoon zoet water noodzakelijk. De brief benadrukt daarom het belang van het behalen van de KRW-doelen, die ervoor moeten zorgen dat drinkwater ook in de toekomst met een eenvoudige zuivering kan worden vervaardigd. Streekstra: 'De betrokken organisaties verwachten dat de beschikbaarheid van zoet water, vanwege klimatologische, (sociaal-)economische en demografische ontwikkelingen, in de nabije toekomst onder druk zal komen te staan. Er zullen zich extreme situaties kunnen voordoen, bijvoorbeeld in een lange droge periode, waarin eenvoudigweg niet genoeg water is voor alle

gebruikers. Om hierop te anticiperen is nu actie nodig, en vandaar onze gezamenlijke actie.'

Zoetwaterstrategie

Het bedrijfsleven neemt zelf al langere tijd haar verantwoordelijkheid om duurzaam om te gaan met water en besteedt veel tijd en geld aan innovatieve methoden op dit gebied. Van de politiek vraagt men nu een zoetwaterstrategie als langetermijnkader, dat aangeeft hoe de overheid blijft investeren in de beschikbaarheid van zoet water voor de landbouw, de industrie en de drinkwatersector. Streekstra: 'We hebben in de aanloop naar deze brief al de nodige contacten met de Deltacommissaris en weten dat hij en de minister van I&M het belang van zoet water voor de economie ook als zodanig erkennen. Ik heb er dus vertrouwen in dat men dit punt zal oppakken en een plek zal geven in het Deltaplan 2015.'

Aanbevelingen

De betrokken partijen hebben twaalf aanbevelingen opgesteld voor maatregelen die tegen relatief beperkte kosten de huidige en verwachte knelpunten oplossen, door optimalisatie van het bestaande zoetwatersysteem. Het gaat onder andere om het tegengaan van verzilting, het bufferen van zoet water, een betere verdeling van Rijn- en Maaswater, flexibilisering van het IJsselmeerpeil, en het koppelen van KRW-doelstellingen aan het waterkwantiteitsbeleid. Hiermee wordt op lange termijn gericht geïnvesteerd om het zoetwatersysteem op orde te houden. 'In het verleden hebben mensen zoals Koning Willem III en ir. Lely met een vooruitziende blik beslissingen genomen op infrastructureel gebied, die zeer positief zijn uitgekomen voor de Nederlandse economie. Op zo'n zelfde manier is nu een visionaire aanpak nodig: een brede en strategische maatschappelijke kosten- en batenanalyse die zoet water de plaats geeft die het verdient, aldus Streekstra.'

Tot slot een gezamenlijke brief van VEMW, Vewin, LTO en VNO-NCW zien we niet dagelijks. *Hoe is deze coalitie tot stand gekomen en komt er een vervolg?*

Streekstra: 'VNO-NCW heeft betrokken partijen gevraagd samen naar buiten te treden, om het belang van dit onderwerp breed uit te dragen. Dat heeft ertoe geleid dat je hier partijen aan tafel hebt, die je niet vaak samen ziet optrekken. Toch is het niet zo vreemd: er is een gemeenschappelijk belang. Zowel de landbouw als de drinkwatersector en de energiegebruikers zijn grote 'water-vragers'; grote gebruikers van water. Ik verwacht dat we ook in de toekomst gezamenlijk zullen optrekken op dit dossier. Zo heeft de Deltacommissaris ons al uitgenodigd voor een nader gesprek naar aanleiding van deze brief. Maar ook op aanpalende onderwerpen, zoals de bestuurlijke inrichting van het waterbeheer in Nederland, zouden wij samen met Vewin, LTO en VEMW naar buiten kunnen treden. De samenwerking tot nu toe bevalt ons in ieder geval prima.'

De Nederlandse water economie

De complete brief aan de Deltacommissaris, inclusief een bijlage met cijfermateriaal over de economische belangen van de waterbedrijvigheid, is te bekijken op www.vewin.nl.

De droom van Lambert Verheijen, dijkgraaf Waterschap Aa en Maas

‘Integraal gebiedsgericht bodembeheer’

Door de zandige bodem heeft zoet water een speciale betekenis in het werkgebied van waterschap Aa en Maas. Het is dan ook niet toevallig dat men hier, nog vóór het Deltaprogramma ging lopen, de problematiek van de droge zandgronden al in kaart heeft gebracht. Dijkgraaf Lambert Verheijen, een warm pleitbezorger voor meer aandacht voor de ondergrond, over het thema ‘zoet water’.

Lang hoeft Verheijen niet na te denken, als hem wordt gevraagd naar het verband tussen zoet water, de KRW en het Deltaprogramma: 'Naar aanleiding van het Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat hebben wij in Brabant al in 2008 met een aantal partijen het Deltaplan Hoge Zandgronden opgesteld. In de praktijk is deze groep van waterschappen, drinkwaterbedrijven, provincies en landbouw- en natuurorganisaties een soort voorportaal voor het Deltaprogramma geworden. Wij organiseren regionale conferenties, waar onderwerpen worden besproken die later via het Platform Zoetwater worden ingebracht bij het Deltaprogramma.'

Integrale Maas-agenda

Hij vervolgt: 'Veel mensen denken bij delta-problematiek ten gevolge van klimaatveranderingen vooral aan het laagliggende westen. Maar juist zandgronden hebben al decennia te maken met verdroging en de noodzaak tot bescherming van het grondwater. Wij vragen de minister ook om – bijvoorbeeld in de internationale Maascommissie – bestuurlijk meer aandacht te geven aan een integrale Maas-agenda, waarbij kwantiteits-vraagstukken samen gaan met waterkwaliteits-aspecten.'

Maas-Rijn-verbinding

'Er is over het algemeen nog steeds voldoende water in Nederland, alleen heb je soms lokale of regionale overschotten en tekorten. Het is de taak van de waterschappen om het beschikbare water goed te verdelen. Dat zou nog kunnen verbeteren

door de bestaande scheepvaartverbinding tussen de Maas- en Rijnbekkens, het Maas-Waalkanaal, als watertransportkanaal te gebruiken. Zo kun je in tijden van tekort of overschot Rijn- en Maaswater verdelen over de verschillende stroomgebieden.'

Grand Canal du Nord

'Daarnaast beschikt Brabant over een stelsel van oude scheepvaartverbindingen, waarvan sommige nog zijn gegraven in de tijd van Napoleon, die ook droomde van een verbinding tussen Maas, Rijn en Schelde. Ze zijn enigszins in verval geraakt, maar om Maaswater te verdelen in de regio, is bijvoorbeeld de Noordervaart – een overblijfsel van het Grand Canal du Nord van Napoleon – bijzonder geschikt. Daarom willen wij het onderhoud van dit kanalsysteem op de zoetwateragenda van het Deltaprogramma brengen.'

Wat is er nodig voor een duurzame zoetwatervoorziening op lange termijn?

Verheijen: 'Wij hanteren drie strategieën: besparen, vasthouden in het regionale systeem en aanvoer/verdeling. Voor het ene gebied kun je het oplossen met regionale zelfvoorziening, in een ander gebied zul je met een slimme tactiek van aanvoer en verdeling voor voldoende water moeten zorgen.'

Zoetwater-aquifers aanleggen

'De bodemopbouw in ons gebied vormt altijd een uitdaging: door de zandgronden heb je immers extra technische maatregelen nodig om water vast te houden, zoals

waterbergingsgebieden voor oppervlaktewater. Daarnaast onderzoeken we samen met drinkwaterbedrijven de mogelijkheden voor ondergrondse infiltratiebuffers, zoals ook in de duinen gebeurt. Brabant Water heeft eerder al twee pilots uitgevoerd met het infiltreren van water in zandlagen.'

Cradle to cradle

'Voor een duurzame toekomst willen we, samen met bedrijven, bekijken hoe we de afvalproblematiek kunnen omzetten naar een grondstoffenbenadering. Naast het concept Energiefabriek (energie uit slib) onderzoeken we mogelijkheden om uit afvalwater grondstoffen te halen, zoals fosfaten of cellulose.'

Voor grondwater is de bodem van levensbelang. De hoeveelheid grondwater lijkt onuitputtelijk, maar is dat ook zo?

Verheijen: 'Tot nu toe misschien wel, maar in het licht van de klimatologische ontwikkelingen moet je toch verstandiger omgaan met grondwater. We zullen dus ook meer moeten gaan nadenken over voorraadvorming. Niet alleen voor de drinkwatervoorziening, maar ook voor de landbouw. We willen naar een samenhangend beleid voor beregening, grond- én oppervlaktewater.'

Welke bedreiging ziet u voor de bodem op u afkomen?

Verheijen: 'Naast fosfaten zitten er in Brabant nog flink wat bestrijdingsmiddelen in de grond. Een ander aandachtspunt hier is de mogelijke schaliegaswinning, waarnaar momenteel onderzoek wordt gedaan. We hebben daar onze algemene zorg over uitgesproken, maar zijn er niet per se tegen. In de cyclus van de KRW speelt de komende twee jaar verder de vraag welke zuiveringstechnieken nodig zijn om nieuwe stoffen, zoals hormonen en medicijnresten, uit het water te halen. Maar liever dan zo'n 'end of pipe'-oplossing zien wij een aanpak aan de bron. De farmaindustrie zou bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van medicijnen ook moeten kijken naar de biologische afbreekbaarheid.'

Wat is er nodig om bodem en water naar de toekomst toe veilig te stellen?

Verheijen: 'Qua governance zoeken we naar goed bodembeheer. Voor het boven-

Wat is het belang van internationale samenwerking voor Aa en Maas?

Verheijen: 'Wij hebben lijnen met verschillende internationale samenwerkingsverbanden, maar de belangrijkste zijn toch wel de Interreg-verbanden. Daarin werken wij structureel met Franse, Belgische en Duitse partners aan het beheer van de Maas. Zo worden lokale projecten betaald uit het programma Amice en wordt kennis uitgewisseld uit programma Nagrewa, over overstromingsrisico's. Ook gaat de aandacht uit naar monitoring en waterkwaliteitsmaatregelen voor de landbouw.'

KRW succesvol

'De KRW is mede naar aanleiding van de kalimijnen-problematiek opgezet. De afgelopen jaren is het Maaswater significant schoner geworden, onder andere omdat er in de Elzas geen zout meer wordt geloosd. Verder heeft België de laatste jaren echt werk gemaakt van oppervlaktewaterzuivering. Wat dat betreft is de KRW een succesvol instrument gebleken bij het sturen van investeringen.'

grondse water is het beheer in Nederland goed geregeld, met de waterschappen en drinkwaterbedrijven. Maar in de ondergrond mist er nog iets, daar zijn geen 'Bodemschappen'. Gelukkig is er nu politiek meer aandacht voor de bodem en werkt het ministerie van I & M aan een structuurvisie voor de ondergrond.'

Integraal gebiedsgericht bodembeheer

'Ik denk niet dat er institutionele herschikking of een nieuwe organisatielaag nodig is, maar meer een diagonaal afsprakenstelsel tussen gemeenten, waterschappen, provincies en het rijk. Ik hoop dat we in het kader van de KRW een impuls kunnen geven aan een regionaal bodembeheeroverleg, ten behoeve van de bescherming van grond- en oppervlaktewater. Met als ideaal toekomstbeeld: integraal gebiedsgericht bodembeheer, zodat alle bedreigingen kunnen worden meegenomen.'

Het Bestuursakkoord Water moet leiden tot een betere samenwerking in de waterketen. *Hoe is de situatie in Brabant?*

Verheijen: 'Na de eerste optimalisatiestudies zijn wij in 2010 met de 28 gemeenten in ons werkgebied Oost-Brabant gaan kijken naar technische mogelijkheden voor samenwerking en meer efficiency. Ik kan inmiddels mededelen dat ons waterschap de BAW-doelstellingen gewoon binnen de termijn haalt: wij gaan zo'n 8 tot 10 miljoen euro invreemden op de geplande uitgaven door samenwerking in de uitvoering tussen het waterschap en de gemeenten. Omdat Brabant Water alleen grondwater gebruikt voor de drinkwaterproductie, bleken er weinig raakvlakken te zijn om met hen naar efficiency-voordelen in de waterketen te zoeken. Maar wellicht dat daar nog verandering in gaat komen.'

'Ook in ons gebied zie je dat de investeringen, die we gedaan hebben vanuit de KRW, enorme resultaten hebben voor de ecologische kwaliteit van het water. Zo hebben wij nu al 16 vispassages aangelegd en dat worden er in de toekomst bijna 60. Daardoor komen tot in de kleinste boerenslootjes spectaculair veel meer vissoorten voor dan vroeger. De KRW is een typisch langetermijnprogramma en dat past ook bij het werk van een waterschap: koers bepalen, een gedegen uitvoering opzetten, een lange adem hebben, en dan zie je de resultaten om je heen groeien.'

'KRW IS SUCCESVOL
STURINGSINSTRUMENT
VOOR INVESTERINGEN'

Kort

Vewin publiceert Tarievenoverzicht drinkwater 2013

Vewin publiceert per medio maart de uitgave Tarievenoverzicht drinkwater 2013 op haar site. Dit overzicht is samengesteld in samenwerking met de drinkwaterbedrijven. Het bevat de in 2013 geldende tarieven voor aansluiting en levering van drinkwater in Nederland.

Het overzicht is te downloaden via de website www.vewin.nl/publicaties.

bedrag	Variabel tarief	pe
00	€ 0,68	€ 1,13
00	€ 0,77	€ 1,13
36	€ 1,21	€ 1,78
50	€ 0,55	€ 1,15
76	€ 0,91	€ 1,53
15	€ 1,24	€ 1,68
24	€ 1,06	€ 1,67
52	€ 0,80	€ 1,60
44	€ 0,46	€ 1,19
94	€ 0,75	€ 1,63

Ambities Nederlandse zoetwatervoorziening in kaart

Een duurzame drinkwatervoorziening is onderdeel van een goede zoetwaterstrategie. Tijdens de eerste Nationale Bestuurlijke Conferentie Zoetwater in EYE Amsterdam heeft Vewin deze boodschap herhaald in het proces richting een helder Deltaprogramma Zoetwater. Op 23 januari jl. maakten bestuurders van gemeenten, provincies, waterschappen, rijk en gebruikers hun ambities voor de zoetwatervoorziening in de toekomst kenbaar, ter voorbereiding op de beslissing van het Deltaprogramma Zoetwater (2015).

Het Deltaprogramma bestaat uit drie nationale deelprogramma's: Veiligheid, Zoetwater, en Nieuwbouw & herstructurering. Het Deltaprogramma Zoetwater heeft de opdracht om een langetermijnstrategie te ontwikkelen voor een duurzame zoetwatervoorziening in Nederland, die economisch doelmatig is.

Vewin heeft tijdens de ontwikkeling van het Deltaprogramma Zoetwater de focus gelegd op de boodschap dat een duurzame drinkwatervoorziening onderdeel moet zijn van een goede zoetwaterstrategie. Tevens vindt Vewin dat naast de centrale regie van de overheid ook de positie van drinkwater in de verdringingsreeks gehandhaafd moet blijven. De verdringingsreeks geeft duidelijkheid over de wijze van waterverdeling in tijden van schaarste. Tijdens de conferentie bleek onduidelijkheid over de nationale ambities op het gebied waterkwaliteit en waterkwantiteit.

Het Deltaprogramma Zoetwater zal op Prinsjesdag 2013 drie kansrijke zoetwaterstrategieën presenteren met ambities, kortetermijnmaatregelen en een mogelijk voorzieningenniveau. Dit laatste verduidelijkt de verantwoordelijkheden van overheid, markt en gebruikers op het gebied van de zoetwatervoorziening in Nederland. In de volgende fase van het proces naar het Deltaprogramma Zoetwater zullen een voorkeursstrategie en de uiteindelijke Deltabeslissing Zoetwater voorgelegd worden aan de politiek. Dit gebeurt op Prinsjesdag 2014. In deze slotfase wordt de definitieve verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid, markt en gebruikers gepresenteerd.

Minder emissies betekent minder normoverschrijdingen

Chemische onkruidbestrijding in perspectief

Nog steeds is er geen duidelijkheid over het uitvoeren van de motie Grashoff, over het verbieden van het onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat. Mede door het brede gebruik van deze stof worden de doelen uit de Kaderrichtlijn Water niet gehaald. Waarom is het verbod op deze stof zo belangrijk en welke bedreigingen voor de drinkwaterproductie bestaan er nog meer?

De Tweede Kamer heeft in 2011 de motie Grashoff aangenomen, die opriep tot een verbod op glyfosaat. Aanvankelijk gaf toenmalig staatssecretaris Atsma aan de motie te zullen uitvoeren en te willen inzetten op chemievrij beheer van de openbare ruimte. Later kwam hij daarop terug. Hij heeft de motie toen niet uitgevoerd, maar besloot tot een nader onderzoek. De huidige staats-

secretaris Mansveld heeft toegezegd in mei 2013 op de zaak terug te komen.

KRW-doelen

Inmiddels zijn we dus bijna twee jaar verder en is er feitelijk weinig gebeurd. Kunnen we het ons wel veroorloven zo veel tijd te laten verstrijken of valt het allemaal wel mee? Hoe ver is Nederland eigenlijk met

het bereiken van de drinkwaterdoelen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)?

We vragen het Ans Versteegh en Susanne Wuijts, als adviseurs op het gebied van bronnen en kwaliteit van drinkwater werkzaam bij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

‘DÁÁR METEN WAAR DE RISICO’S ZIJN’

‘In de eerste KRW-planperiode is vooral gekeken naar de ecologische doelen’, aldus Wuijts. ‘Ook is toen afgesproken dat de invulling van de drinkwaterdoelen meer aandacht zou krijgen in de tweede planperiode, die in 2015 ingaat. Inmiddels is een aantal acties ondernomen, zoals het opstellen van gebiedsdossiers rondom drinkwaterwinnings. Hierin worden de risico’s voor de waterkwaliteit bij de winning in kaart gebracht. Naast deze lokale dossiers wordt er landelijk gekeken naar normen voor de bronnen. De huidige normen zijn gebaseerd op Europese regels uit de jaren 70 van de vorige eeuw. Hoog tijd dus voor een update.’

Versteegh: ‘We hebben inmiddels andere (en betere) detectietechnieken, maar ook andere probleemstoffen. Vroeger hanterden we vooral wat grovere groepsparameters, maar tegenwoordig kun je veel makkelijker individuele stoffen meten. Om te voorkomen dat je de verkeerde dingen meet, is een update inderdaad hard nodig. Je moet immers normen hebben voor de stoffen die écht ongewenst zijn en vervolgens dáár meten, waar de risico’s zitten.’

Wuijts: ‘Gelukkig zijn we nu volop bezig om dit in orde te brengen, samen met de Waterdienst van Rijkswaterstaat, Vewin, de Unie van Waterschappen en de industrie, onder aansturing van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.’

Versteegh: ‘In hoeverre per winning aan de KRW-doelen wordt voldaan, komt aan de orde in de gebiedsdossiers. Deze brengen eventuele knelpunten in beeld. Per winning worden heldere afspraken gemaakt. Daarvoor worden nu uitvoeringsprogramma’s opgesteld, met een overzicht van emissiebronnen, concentraties, de benodigde maatregelen plus een taakverdeling. De feitelijke uitvoering zal na 2015 plaatsvinden. Het RIVM werkt nu aan een landelijke evaluatie van de gebiedsdossiers die inmiddels klaar zijn. Het doel hiervan is de maatregelen die landelijk moeten worden opgepakt, in beeld te brengen.’

Om welke stoffen gaat het daarbij vooral?

Wuijts: ‘De belangrijkste verontreinigingsbronnen voor grondwater zijn: oude stortplaatsen, lekkende rioleringen, infiltratie van oppervlaktewater, historische bodemverontreinigingen van bedrijven, en de landbouw. De probleemstoffen voor grondwater zijn gerelateerd aan deze bronnen. Voor oppervlaktewater zijn niet alleen industrie en landbouw belangrijke vervuilers, maar steeds meer het zogeheten ‘communale water’: het door ons allemaal gebruikte water dat via de rioolwaterzuivering uiteindelijk in het oppervlaktewater terecht komt. Het gaat daarbij dan om vervuiling met resten van hormonen, geneesmiddelen, schoonmaakmiddelen, onkruidbestrijdingsmiddelen, nanodeeltjes, enzovoort.’

Waarom is specifiek glyfosaat een probleem voor drinkwaterbronnen?

Versteegh: ‘Glyfosaat is een breed gebruikt onkruidbestrijdingsmiddel dat veel wordt gebruikt op verhardingen, vooral door particulieren en gemeenten. Juist dat gebruik op bestrating zorgt ervoor dat het middel afstroomt naar het riool en in het oppervlaktewater terecht komt. Bij de meeste innamepunten van oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding komt de concentratie van glyfosaat – en een afbraakproduct daarvan; ampa – vaak en langdurig boven

Ans Versteegh, RIVM.

de norm. Het kost de drinkwaterbedrijven een grote extra inspanning om deze stoffen uit het water te verwijderen. Dit is in tegenspraak met de eisen van de KRW, die spreken over een vermindering van de zuiveringsinspanning.'

Voorzorgsprincipe

Wuijts: 'De normstelling voor glyfosaat en ampa (respectievelijk maximaal 1 microgram per liter) in drinkwater is gebaseerd op het voorzorgsbeginsel. Als consument van drinkwater ben je een 'gebonden klant': er zijn geen praktische alternatieven voor kraanwater. Bovendien gebruik je kraanwater je hele leven lang. Dat betekent dat je de normen streng moet handhaven. Als stoffen zoals glyfosaat en ampa de normen overschrijden, is het logisch dat er actie op wordt ondernomen. Je wilt eenvoudigweg geen bestrijdingsmiddelen in het drinkwater.'

Wat zijn de gevolgen van normoverschrijding door glyfosaat en ampa?

Versteegh: 'Bij een geconstateerde normoverschrijding voert de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT) overleg met het desbetreffende drinkwaterbedrijf. Mogelijke maatregelen zijn dan een tijdelijke innamestop of een extra zuivering. Een langdurige innamestop kan de leveringszekerheid van drinkwater in gevaar brengen en extra zuiveren zou uiteindelijk de consument geld kunnen kosten.'

Wat kunnen we doen om de normoverschrijdingen terug te dringen?

Versteegh: 'Het meest doeltreffend is om de emissies terug te brengen. Dat kan door maatregelen zoals verminderen van het gebruik, bijvoorbeeld door alternatieve bestrijdingsmethoden zoals wegbranden of meer bodembedekkers toepassen, bewustwording bij de gebruikers, enzovoort. Je hebt te maken met verschillende typen gebruikers. De landbouw is gevoelig voor efficiëntere technieken, ook omdat dat geld scheelt. Minder drift door meer gerichte spuitkoppen, niet spuiten vlak voor een regenbui; dat soort relatief eenvoudige aanpassingen leveren al veel winst op. Bij consumenten en hoveniers gaat het vooral om bewustwording: wat zijn de gevolgen voor het milieu? En bij gemeenten draait het volgens mij vooral om de voorbeeldfunctie en imago op het gebied van duurzaamheid.'

Susanne Wuijts, RIVM.

Afkoppelen hemelwater

Wuijts: 'Gemeenten die een grondwaterwinning in hun gebied hebben, zijn vaak ver met het duurzaam beheren van de buitenruimte. Daarbij speelt nog wel een ander aspect: door het afkoppelen van hemelwater komt er meer vervuiling via verhardingen (daken, stoepen, straten) in het oppervlaktewater terecht. Daar kan het infiltreren in de bodem of richting een innamepunt voor drinkwater stromen, zonder te worden gezuiverd in een rwzi. Op die manier kan een op zich sympathieke maatregel, bedoeld om de piekafvoer in het riool te reguleren, een negatief effect hebben op de kwaliteit van de bronnen voor drinkwater.'

Verbod

Het PBL stelt in hun evaluatie van de Nota Duurzame Gewasbescherming dat in het verleden de meeste drinkwaterknelpunten zijn opgelost door het verbod op een aantal onkruidbestrijdingsmiddelen. *Onderschrijft u dat?*

Versteegh: 'Ja, dat klopt. Een verbod moet wel worden gehandhaafd en dat is nog wel eens lastig. Maar dat het werkt, hebben we gezien bij de eerdere probleemstoffen atrazine en diuron, waarvan we geen normoverschrijdingen meer meten.'

Wuijts: 'Probleem is dat er altijd een andere stof voor in de plaats komt. Voor de korte termijn is een verbod adequaat, maar op lange termijn los je er niet alles mee op. Het stimuleren van bewustwording bij gebruikers en van het nadenken over alternatieven blijft noodzakelijk.'

Waarom is chemievrij beheer van de openbare ruimte van belang voor drinkwaterbedrijven? Wat levert het op?

Versteegh: 'Er zijn verschillende alternatieven voor chemische onkruidbestrijding: schoffelen, mechanische verwijdering, wegbranden, verwijderen met een hogedrukspuit. Als je daarmee voorkomt dat er ongewenste stoffen in het oppervlakte- of grondwater terechtkomen, is dat een groot voordeel voor de drinkwatervoorziening. Het adagium luidt nog steeds: 'Wat er niet inkomt, hoef je er ook niet uit te zuiveren'. Strenge toetsing bij toelating, strakke normering en scherp toezicht op de naleving van de normen zijn essentieel om ons drinkwater te beschermen tegen ongewenste stoffen.'

Industrie en landbouw	Communaal afvalwater
• MTBE/ETBE (benzine-additief) • NDMA • brandvertragers • weekmakers, oplosmiddelen, coatings, smeermiddelen • pesticiden	• hormonen • (emerging) pathogenen • antibiotica en andere geneesmiddelen, röntgencontrastmiddelen • geur-, kleur- en smaakstoffen (voedseladditieven, reinigingsmiddelen, ...) • pesticiden • nanodeeltjes (onder andere TiO₂ uit witmakers) • zoetstoffen (aspartaam) • cosmetica • insectenwerende middelen (DEET) • brandvertragers (kleding, stoffering)
Huidige en mogelijk toekomstige probleemstoffen drinkwaterbereiding en emissieroutes (RIVM-rapport 609716001/2011)	

Landbouwcommissie zwakt GLB af

Een te magere verduurzaming, met daarbinnen wel concrete verblauwing in het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Dat is de teleurstellende stemmingsuitkomst van de commissie Landbouw van het Europees Parlement over het GLB. Nederland had in de voorbereiding van het GLB ingezet op verblauwing én vergroening. Vewin vindt de verduurzaming van het GLB in het voorstel van de parlementaire landbouwcommissie te mager.

Zwakkere vergroening

De leden van de landbouwcommissie stemden voor een beperktere vergroening dan de Europese Commissie had voorgesteld. Om de volledige inkomenssteun te ontvangen moeten boeren verduurzamingsmaatregelen nemen. Als ze hier niet aan voldoen, wordt hun subsidie met 30% gekort. De parlementaire landbouwcommissie vulde de vergroeningsmaatregelen die de Europese Commissie had voorgesteld – permanent grasland, gewasdiversificatie, ecologische focusgebieden – veel flexibeler in. Zo werd het voorstel om 7% van het land in te zetten als ecologisch focusgebied, zoals bufferstroken, verlaagd naar 3%. De Landbouwcommissie wil bovendien dat de vergroeningseisen zullen gelden voor bedrijven groter dan 10 hectare. Vewin vindt deze duidelijke verlaging van de duurzaamheidsambitie teleurstellend.

Water in certificaten

Als alternatief voor de verduurzamingsmaatregelen van de Commissie wordt het mogelijk om de vergroening in te vullen met duurzaamheidscertificaten. De Nederlandse regering ondersteunt dit. Wanneer een boer een goedgekeurd

certificaat heeft, ontvangt hij de betaling voor de vergroening. Hoe deze certificaten eruit gaan zien, wordt nog besproken. De Landbouwcommissie heeft in ieder geval wel aangegeven dat de certificaten aandacht moeten besteden aan onder andere watermanagement en minder emissies van gewasbeschermingsmiddelen en mest. Hiervoor heeft Vewin zich hard gemaakt, vanwege het positieve effect voor de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater.

Geen dubbele betalingen

Verder heeft de Landbouwcommissie ingestemd met het concept 'dubbele betalingen'. Dit betekent dat agro-milieumaatregelen in de tweede pijler (plattelandsbeleid) automatisch meetellen als kwalificatie voor vergroening in de eerste pijler. De Europese Raad, Nederland en Vewin zijn hier tegen, want zo kunnen boeren tweemaal betalingen ontvangen voor dezelfde dienst. Vewin vindt een duurzamer GLB van belang. Daarom moeten boeren in de tweede pijler alleen een vergoeding ontvangen, wanneer ze een milieumaatregel nemen die verder gaat dan wat ze in de eerste pijler ondernemen.

Vewin is ook tegen de verzwakking van cross compliance; het stelsel van wetgeving waaraan boeren moeten voldoen om inkomenssteun te ontvangen, bijvoorbeeld op het gebied van mest. De Landbouwcommissie heeft een aantal richtlijnen geschrapt en wil daarnaast de Kaderrichtlijn Water en gewasbeschermingswetgeving niet toevoegen aan de cross compliance-regeling.

Uitkomst nog onzeker

Het oordeel van deze commissie betekent overigens niet dat het een gelopen race is. In maart stemmen alle leden van het Europees Parlement over dit onderwerp. Naar verwacht zullen vooral de leden van de parlementaire milieuc commissie de uitkomsten van deze 'landbouwstemming' bestrijden. Daarbij speelt dit debat ook in de Europese Raad, en is er niet op alle punten (bijvoorbeeld op het gebied van dubbele betalingen) overeenstemming tussen Raad en Parlement. Vewin blijft zich, samen met de Unie van Waterschappen en de Europese koepel EUREAU, inzetten voor een echt duurzamer Europees Landbouwbeleid.

Collegevoorzitter Johan de Leeuw:

‘Bij het Ctgb gaat het over veiligheid’

Het Ctgb oordeelt over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden op basis van Europees geharmoniseerde wet- en regelgeving. Sinds april 2012 is Johan de Leeuw collegevoorzitter van deze nationale toelatingsautoriteit. Hoe heeft hij zijn eerste jaar ervaren, en wat is zijn visie op het werk van zijn organisatie?

In Nederland mogen alleen bestrijdingsmiddelen worden gebruikt die zijn toegelaten op grond van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb). Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) beoordeelt de mogelijke risico's voor mens, dier en milieu en beslist op grond van de Wgb over toelating.

Het Ctgb is een tariefgestuurd zelfstandig bestuursorgaan dat beslissingen neemt op basis van beleid van vier departementen: EZ, I & M, VWS en SZW. Het beleid voor gewasbescherming is onder andere vastgelegd in de nota 'Duurzame gewasbescherming', waarvan binnenkort een nieuwe versie wordt gepresenteerd. Sinds april 2012 is ir. Johan de Leeuw collegevoorzitter van het Ctgb. *Hoe heeft hij zijn eerste jaar ervaren?*

De Leeuw: 'Het Ctgb vind ik een indrukwekkende organisatie, waar veel hoogopgeleide en ervaren professionals hard werken aan de veiligheid van onze leefomgeving. Er is – ook internationaal – veel vraag naar onze diensten en we groeien in een vrij korte tijd naar zo'n 130 medewerkers. De formele besluitvorming vindt plaats in ons college, dat wordt gevormd door mensen met verschillende achtergronden: onder andere toxicologie, ecologie, arbeidsomstandigheden, geïntegreerde gewasbescherming en de waterschapswereld. Samen met onze nieuwe directeur werken wij aan onze ambities om snel en goed aan de vraag naar onze diensten te voldoen, tegen een kostendekkend tarief.'

Hoe ervaart u de relatie met de drinkwatersector en de andere partijen uit het veld?

De Leeuw: 'Vanuit mijn verleden ken ik alle stakeholders op dit gebied goed en weet ik ze te vinden als het nodig is. Met de producenten van gewasbeschermingsmiddelen en biociden bestaan al geregelde periodieke overlegmomenten. Met de andere stakeholders willen wij de contacten op bestuurlijk niveau gaan intensiveren. Daarnaast gaan we ook een klankbord

groep instellen met deskundigen die het vertrouwen van deze stakeholders hebben. Als het aan ons ligt, spreken wij elkaar ook bilateraal wat vaker.'

Welke relatie ziet u tussen het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en de doelen van de Kaderrichtlijn Water? Hoe kan het Ctgb bijdragen aan het realiseren van de KRW-doelen?

De Leeuw: 'Er zijn nog flink wat knelpunten bij het halen van de KRW-doelen; en daarbij spelen chemische gewasbeschermingsmiddelen een grote rol. Mede door ons werk zijn in het verleden al enkele kritische stoffen verboden, zoals atrazine en diuron. Als uit een aanvraagdossier blijkt, dat normen mogelijk overschreden kunnen worden, dan vraagt het Ctgb aanvullende gegevens op bij de aanvrager of hanteren wij strengere eisen voor de gebruiksvoorschriften op de etiketten.'

Welke gewasbeschermingsmiddelen vormen op dit moment knelpunten voor de bronnen voor de drinkwatervoorziening? Hoe gaat het Ctgb daarmee om?

De Leeuw: 'Een bekend voorbeeld van een kritische stof is glyfosaat. Door het brede gebruik van deze stof op verhardingen worden de grenswaarden bij een aantal drinkwaterinnamepunten regelmatig overschreden. Inmiddels is er voor glyfosaat een certificeringsplicht en een maatregelenprogramma, dat strikt moet worden toegepast om te voorkomen dat deze stof de norm overschrijdt.'

Als stoffen zoals glyfosaat en ampa de normen overschrijden, is het logisch dat er actie op wordt ondernomen, aldus het RIVM. Bekend is dat de normen al jaren veelvuldig worden overschreden. *Welke actie onderneemt het Ctgb?*

De Leeuw: 'In zo'n geval moet je ingrijpen. Het Ctgb heeft per december 2006 de toepassing op verhardingen van deze stoffen alleen volgens Duurzaam Onkruid Beheer (DOB) toegestaan. Wij zijn daarbij uitgegaan van de metingen uit DOB-proeven, waaruit blijkt dat de gemiddelde emissie bij het juist toepassen van de techniek met 90% kan worden verminderd. Hierdoor is een lichte verbetering opgetreden, maar deze was nog onvoldoende. Vanaf januari 2010 is hier daarom de bepaling bijgekomen dat deze toepassing alleen mag worden uitgevoerd door gecertificeerde toepassers/bedrijven.'

'HET CTGB HEEFT VERSCHILLENDE MOGELIJKHEDEN TOT STURING'

Johan de Leeuw, collegevoorzitter van het Ctgb.

Wat kunt u verder doen om de normoverschrijdingen terug te dringen?

De Leeuw: 'Wij hebben verschillende mogelijkheden tot sturing, bijvoorbeeld door aanvullende informatie bij de producenten – de aanvragers – op te vragen. Wij leggen de bal vaak terug. Zij moeten met aanvullende gegevens aantonen dat als hun middel volgens de voorschriften wordt gebruikt de norm niet wordt overschreden. Veel overschrijdingen ontstaan door foutief gebruik; ondanks dat professionele gebruikers een bewijs van vakbekwaamheid hebben (en dat moeten bijhouden).'

In het verleden zijn drinkwaterknelpunten opgelost door een verbod op enkele gewasbeschermingsmiddelen. Ziet u dat ook als een mogelijke oplossing voor de huidige knelpunten?

De Leeuw: 'Dat hangt af van de aard en het aantal van de normoverschrijdingen. Als het incidentele overschrijdingen zijn die met aanvullende maatregelen en eisen aan etikettering zijn op te lossen, dan bewandelen we die weg. Maar als het een persistent probleem is, dan pakken we door. Dat wordt ook van ons verwacht: de veiligheid van mens en leefmilieu staat bij ons voorop en dan kan het gebruik van een bepaald middel worden verboden.'

Het RIVM stelt elders in deze Waterspiegel: 'Strengere toetsing bij toelating, strakke normering en scherp toezicht op de naleving van de normen zijn essentieel om

ons drinkwater te beschermen tegen ongewenste stoffen'. *Bent u het hiermee eens en is dat op dit moment de praktijk?*

De Leeuw: 'Daar is het Ctgb het inderdaad mee eens. Hierbij moet bedacht worden dat het in de praktijk bij drinkwater uit oppervlaktewater lastig is om effecten van maatregelen in de toelating direct terug te zien in de meetresultaten van de waterkwaliteit, omdat de metingen door vele factoren worden beïnvloed. Verder is het zo dat de emissiereducerende maatregelen enige tijd nodig lijken te hebben om ingeregeld te raken.'

Welke mogelijkheden ziet het Ctgb voor biologische gewasbeschermingsmiddelen en voor de inzet van nieuwe technieken om bestaande middelen milieuvriendelijker te maken?

De Leeuw: 'Middelen voor biologische gewasbescherming worden in het Ctgb-jargon Gewasbeschermingsmiddelen van Natuurlijke Oorsprong genoemd. Biologisch is niet altijd per definitie veilig. Ook aan het gebruik van biologische middelen kleven risico's voor mens, dier en milieu. Deze worden ook vóór toelating op de markt door ons beoordeeld. Een ander alternatief is het milieuvriendelijker gebruiken van bestaande middelen, of het gebruik van duurzame alternatieven. Daarbij kun je denken aan precisielandbouw, door toepassing van nieuwe technieken zoals remote sensing of GPS, en drift-reducerende spuitmethoden. Ook gedragsbeïnvloeding van gebruikers is een belangrijke manier om normoverschrijdingen tegen te gaan.'

Hoe kunnen deze toepassingen worden gestimuleerd?

De Leeuw: 'Allerlei organisaties beschikken over veel relevante informatie, maar weten elkaar niet altijd goed te vinden. Door partijen en technologieën uit verschillende sectoren bij elkaar te brengen kun je problemen aanpakken. Daarbij is dus vooral goede communicatie en het scheppen van een gremium, zoals in het initiatief Slim Geregeld, Goed Verbonden, belangrijk.'

Het ministerie van I & M voert naar aanleiding van de motie Grashoff een vergelijking uit naar methoden van chemisch en niet-chemisch beheer. Hoe kijkt het Ctgb daar tegenaan?

De Leeuw: 'De Kamer heeft gevraagd om alle beschikbare en denkbare beheertechnieken op een rij te zetten. Wij volgen dat

natuurlijk, omdat er een element in kan zitten dat wij kunnen meenemen voor onze gebruiksvoorschriften. Verder wachten we de uitkomst van de politieke discussie af.'

Het huidige kabinet lijkt in het gewasbeschermingsbeleid in te zetten op een hoger ambitieniveau voor wat betreft milieukwaliteit. Hoe kijkt u daar tegenaan? Welke maatregelen kunnen worden opgenomen in de Tweede Nota Duurzame Gewasbescherming om de waterkwaliteitsdoelen sneller te bereiken?

De Leeuw: 'Het Ctgb adviseert om standaard meer reducerende driftarme spuitdoppen voor te schrijven en ook voor teeltvrije zones verder te gaan. Daarnaast is het winst om de etiketten robuuster te maken (het project 'WGGA naar WG'). Door verder alle emissie-reducerende maatregelen in te delen in klassen en alleen nog de toegestane teeltvrije zones in combinatie met de toegestane driftreductieklassen op de WG's te vermelden, worden de etiketten duidelijker en transparanter. Dit maakt de gebruiksvoorschriften beter naleefbaar en handhaafbaar, wat bijdraagt aan een hogere milieukwaliteit.'

Project 'WGGA naar WG'

Er is gebleken dat het huidige WGGA – Wettelijk gebruiksvoorschrift en Gebruiksaanwijzing – van gewasbeschermingsmiddelen niet altijd handhaafbaar, naleefbaar en eenduidig is. In 2008 deed het rapport Oplossingsrichtingen uit 'Beschikbaar en Handhaafbaar' een aanbeveling om het huidige WGGA van gewasbeschermingsmiddelen te wijzigen.

Deze wijziging houdt in dat alle wettelijke (en daardoor te handhaven) voorschriften het Wettelijk gebruiksvoorschrift (WG) vormen. Naar aanleiding van dit rapport is het project 'WGGA naar WG' gestart. De doelstelling van het project is om een meer gebruiksvriendelijk, eenduidig, handhaafbaar en leesbaar WG op te leveren. Het WG zal hierdoor ook beter nageleefd kunnen worden. Zaken waar het Ctgb op heeft getoetst, zullen in dit WG duidelijk naar voren komen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen WG's voor professioneel gebruik en WG's voor niet-professioneel gebruik.

Ondertussen in Brussel

'KRW en prioritaire stoffen-richtlijn moeten onder cross compliance vallen'

In elke editie van Waterspiegel stellen wij een lid van het Europees Parlement enkele vragen over actuele onderwerpen.

Dit keer: Bas Eickhout, GroenLinks.

Bas Eickhout (1976) houdt zich als Europarlementslid voor GroenLinks onder andere bezig met de dossiers klimaat, eurocrisis, dierenwelzijn en voedsel en landbouw. Vóór hij in 2009 in het Europees Parlement kwam, was

Eickhout klimaatwetenschapper bij het Planbureau voor de Leefomgeving. Daar schreef hij mee aan het vierde assessmentrapport van het VN-klimaatpanel IPCC, dat in 2007 de Nobelprijs voor de Vrede ontving.

Landbouwbeleid

Vergroening is een belangrijk onderdeel van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid dat momenteel wordt vormgegeven. De Europese Commissie wilde directe betalingen aan boeren afhankelijk maken van het nemen van milieu-maatregelen. In de Landbouwcommissie is dit voorstel uiteindelijk grotendeels afgezwakt. *Ziet u nog kansen om de vergroening en vooral de verblauwing – het nemen van maatregelen die de waterkwaliteit en -kwantiteit ten goede komen – toch door te voeren?*

‘Dit is echt een gemiste kans’, valt Eickhout met de deur in huis. ‘Maar de race is nog niet helemaal gelopen. Dit was een stemming in de Landbouwcommissie; het moet dus plenair worden bevestigd. En daarna moet ook de meerderheid van de lidstaten ermee akkoord gaan. De ervaring leert dat er in de Raad veel verdedigers zijn van het klassieke landbouwmodel, zoals Frankrijk, Italië en Spanje. Meestal volgt men de lijn van zo’n landbouwcommissie, dus dat wordt wel een zware dobber. Deze uitslag is niet goed voor Nederland; wij moeten het toch meer hebben van innovatieve landbouw, gecombineerd met blauw-groene diensten voor natuur- en milieubeheer. Dat past goed bij een toekomstige landbouw-agenda, die zich vooral moet richten op omgaan met schaarste van grondstoffen. De Europese landbouw zal een omslag moeten maken naar die manier van denken en werken. Maar ik ben bang dat die omslag met deze uitkomst in de Landbouwcommissie een stuk ingewikkelder wordt.’

Mogelijkheden in pijler 2

‘In de tweede pijler lijkt nog wel wat ruimte te zijn voor blauwe diensten, omdat lidstaten daar wat specifiekere eigen keuzen kunnen maken. Maar de makkelijkste route, het voor alle lidstaten dwingend maken van verblauwing en vergroening in pijler 1, lijkt nu wel afgesloten. Dus: ja, er zijn nog mogelijkheden, maar het is er niet makkelijker op geworden.’

KRW-perikelen

De Europese Commissie stelde ook voor om de KRW en de Richtlijn Prioritaire stoffen onder cross compliance te laten vallen. Het voldoen aan de verplichtingen van deze wetten zou een voorwaarde worden om geld vanuit het GLB te ontvangen.

Uiteindelijk heeft de Landbouwcommissie hier tegen gestemd. *Vindt u dit een juiste beslissing?*

Eickhout: ‘Dit is ronduit teleurstellend en ongelooflijk schadelijk. De lidstaten moeten gewoon voldoen aan de eisen van de KRW. Door dit nu uit de cross compliance te halen, geef je echt een verkeerd signaal. Lidstaten die nog niet zo ver zijn met het behalen van de KRW-doelen, zoals Spanje, krijgen hierdoor het idee dat het allemaal

niet zo’n vaart loopt. Dit gaan wij absoluut weer terugbrengen op de agenda bij het plenaire parlement, in de vorm zoals de Commissie het had bedoeld.’

Hergebruik van grondstoffen

Het terugwinnen van grondstoffen valt onder de Resource Efficiency-strategie van de Europese Commissie. Eén van die belangrijke hulpbronnen is water. In haar ‘Blueprint to safeguard Europe’s water resources’ uit november 2012 geeft

de Commissie aan dat prijsbeleid (waterpricing) een instrument kan zijn om waterschaarste en droogte te voorkomen. Binnen de Nederlandse watersector worden alle kosten al doorberekend in de tarieven: hier lijken EU-richtlijnen onnodig. *Bent u het hiermee eens?*

Eickhout: 'Ik denk dat de watersector hier iets te defensief is. Er is in Europa nog veel te winnen op dit gebied. Als Nederland van mening is dat de zaken al goed geregeld zijn, wat heeft men dan te verliezen? Het zou voor ons juist goed zijn als andere landen met meer zorg gaan kijken naar waterschaarste. Nederland kan dan fungeren als gidslid. De problemen op watergebied in Spanje zijn enorm. Als we niet snel slimmer omgaan met het water, vraag ik me af of er een toekomst is voor landbouw in Spanje, met grote gevolgen voor de voedselvoorziening van de rest van Europa. Een debat over waterbeprijzing met landen die daar tot nu toe niet goed mee omgaan, is dus zeer belangrijk. Ik zou de Nederlandse watersector juist aanmoedigen dit aan te pakken als kans. Zorg ervoor dat iedereen weet welke ervaring er in Nederland is op dit gebied, aan de hand van best practices. Deel je kennis en zorg dat iedereen daar beter van wordt.'

Fosfaatterugwinning

Het terugwinnen van grondstoffen uit (afval)water wordt steeds belangrijker. Nationaal participeert Vewin in vele projecten op dit gebied, zoals een pilot op Schiphol om struviet terug te winnen. *Ziet u mogelijkheden voor de Nederlandse watersector om zulke projecten ook op Europese schaal uit te rollen?*

Eickhout: 'Resource Use Efficiency is een belangrijk thema om de Europese economie innovatiever te maken op weg naar 2020. Dit thema speelt nadrukkelijk in Brussel, maar er is nog weinig wetgeving. Een aantal landen, zoals Zweden, Duitsland en Nederland loopt sterk voorop, terwijl andere nog niet zo goed weten wat ze ermee moeten. Mijn tip: cluster je knowhow met de andere innovators en zorg ervoor dat de regeringen van de betrokken lidstaten zo'n agenda gaan concretiseren in de Europese Raad. Dat werkt beter dan wanneer de Commissie zelf een agenda moet pushen, zonder steun van lidstaten.'

'Traditioneel zijn de Noord-Europese landen wat terughoudend om thema's aan te brengen in Brussel, omdat men bang is voor de nationale discussie over een te grote rol voor Europa. Ik denk dat de watersector en de Nederlandse politiek die koudwatervrees moeten overwinnen. Door hier voorop te lopen, kan Nederland in de toekomst veel betekenen op dit dossier, zeker als de andere landen door Europees beleid worden gedwongen om stappen te nemen. Overigens zal er binnen het GLB ook meer aandacht komen voor Resource Use Efficiency, met name binnen de tweede pijler.'

Niet achteroverleunen

'Het tweede aspect, het verkopen van staatsbedrijven in de zwakere eurolanden, lijkt ook de ver-van-mijn-bed-show, maar is dat allerminst. Natuurlijk kun je kijken of er in Griekenland niet een paar staatsbedrijven beter af zijn in private handen. Maar belangrijker is wederom de fundamentele vraag: wil je drinkwater überhaupt wel privatiseren? Dan kun je als Nederland niet achteroverleunen. Het principiële gevecht over publieke eigendom dat we in

Nederland hebben gevoerd in de aanloop naar de Drinkwaterwet, zullen we ook naar Brussel moeten brengen.'

'De Nederlandse politiek lijkt nog steeds niet in te zien hoe fundamenteel Europa Nederlandse wetten beïnvloedt, en dus hoe essentieel het is om dit soort discussies ook in Brussel te voeren. Men ziet Brussel nog te veel als buitenland. Maar het is gewoon politiek bedrijven, alleen een niveautje hoger. Ik denk dat de Nederlandse politici de Europese politiek nog steeds niet serieus genoeg nemen.'

Europa-debat

Na de speech van de Britse premier Cameron komt ook in Nederland de vraag naar een Europees referendum naar boven. *Wat vindt u van deze ontwikkeling?*

Eickhout: 'Laat ik vooropstellen: elk land krijgt het Europa-debat dat het verdient. Bij de reactie van de Nederlandse politiek op de speech van Cameron zie je eigenlijk hetzelfde als wat ik net schetste. De regering heeft geen visie op Europa. Men heeft gewoonweg geen benul van wat men wil, en heeft zeker geen idee van wat Cameron nu precies zegt. Het probleem bij een referendum is: welke vraag ga je stellen? Mijn model zou zijn: laat alle politieke partijen vóór de aanstaande Europese verkiezingen onomwonden hun visie op Europa geven. Op die manier kun je de uitkomst daarvan zien als richtinggevend voor het debat daarna. We weten dat het Verdrag van Europa in de jaren na de Europese verkiezingen zal worden veranderd. De Nederlandse partijen hebben dan bij die onderhandelingen een mandaat van de kiezers. Zodra de verdragswijziging voorligt, zou je een referendum moeten uitschrijven: wilt u hierin mee of niet? Maar of deze regering dat aandurft...'

Vitens ontwikkelt innovatieve methode voor waterdatering

Voor grondwater geldt: 'Ouder is beter'

Trendanalyse van grondwater is belangrijk voor het asset management van drinkwaterbedrijven. Met name de leeftijd van het water is daarbij een belangrijk kenmerk: hoe 'ouder', des te schoner. Vitens heeft nu een methode ontwikkeld om de verschillende leeftijden van grondwater nauwkeurig te bepalen. Vooral voor de datering van jong water is dit een flinke sprong voorwaarts.

Martin de Jonge, hydroloog en chemicus bij de afdeling Asset Management van Vitens, werkt aan de voorspelling van grondstofkwaliteit: 'Veel verontreiniging stamt uit pakweg de laatste 60 jaar, toen vooral de veeteelt grootschaliger werd en de landbouw meer chemicaliën ging gebruiken. Maar ook de groei van de industrie en de bevolking in de 20ste eeuw is een oorzaak van meer verontreiniging in de bodem

en daarmee het grondwater. Inzicht in de leeftijd van het grondwater in een waterwinning geeft ons belangrijke informatie over mogelijke verontreinigingen en helpt om eventueel tijdig maatregelen te nemen.'

Wat is oud?

Leeftijd is eigenlijk niet helemaal het juiste woord: het meeste water op aarde is immers zo'n 4 miljard jaar oud. Het gaat bij

'de leeftijd van grondwater' om de tijd tussen het moment van intreden in de bodem – het infiltratiejaar – en het arriveren bij de drinkwaterput. De Jonge: 'Deze leeftijd wordt berekend aan de hand van theoretische stromingsmodellen, gebaseerd op enkele puntmetingen van grondwaterstanden. Lang was koolstofdatering de enige methode voor het bepalen van de leeftijd van watermonsters. Nadeel hiervan is de

grote onzekerheidsmarge bij 'jonger' water: koolstofdatering is eigenlijk geschikter voor zaken van meer dan 1.000 jaar oud. Soms is grondwater inderdaad zo oud – of ouder. Maar voor ons werk is het juist van belang de leeftijd van jong water – tussen 0 en 50 jaar – te kunnen bepalen: daar is het risico voor verontreiniging immers het grootst.'

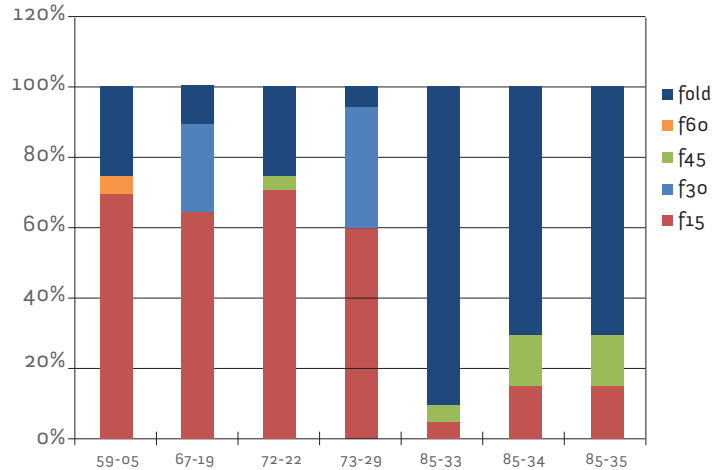
Pilotstudie

Om deze reden heeft Vitens onlangs in een pilot een praktijktoepassing ontwikkeld voor een nieuwe dateringsmethode van TNO. Door een slimme combinatie van bestaande en nieuwe meettechnieken kan de leeftijd van een watermonster nu tot op zo'n drie jaar nauwkeurig worden vastgesteld.

Wat zijn de concrete voordelen van deze methode?

De Jonge: 'Het grondwater in een put is altijd een mix van water van verschillende leeftijden. Inzicht in de verhoudingen in dat mengsel geeft belangrijke aanwijzingen voor de kwaliteit van het gewonnen water. Door monsters te nemen op enkele punten rondom een waterwinning en in de put zelf kunnen we op basis van de leeftijdsfracties verontreinigingspluimen ruim tevoren voorspellen. Als je weet dat er bijvoorbeeld grote hoeveelheden nitraten aankomen, kun je je zuivering daarop inrichten, door een extra nitraatverwijdering bijvoorbeeld. Maar andersom kan ook: als wij met deze methode kunnen vaststellen dat de hoeveelheden nitraten binnen de marge blijven, is juist geen extra investering nodig. Dat levert dus geld op. Een ander groot voordeel is dat we met deze methode de bestaande hydrologische modellen van Nederland kunnen ijken en verbeteren. En dan vooral op het gebied van chemische voorspellingen.'

$3\text{H} + 3\text{He} + 85\text{Kr} + 39\text{Ar}$

Leeftijdsopbouw van het water in de zeven winputten van Holten.

Komt er een vervolg op deze pilot?

De Jonge: 'Als het aan mij ligt wel. We hebben nu gemeten in een ondiepe freatische winning: een zandpakket zonder deklaag erboven. Dat is uitzonderlijk in Nederland: meestal halen we water uit het eerste of tweede watervoerende pakket, dus onder één of twee afsluitende kleilagen. Ik ben benieuwd hoe de methode werkt bij zo'n diepere, semi-gespannen winning, en bij oeverinfiltratie. Uiteindelijk zou je het liefst van elke winning een goede leeftijdsverdeling hebben, maar dat kost veel geld. Voorlopig richten we ons op winningen waarvan we weten dat ze kwetsbaar zijn, door hun ligging in hoge zandgronden in een intensief landbouwgebied bijvoorbeeld.'

'We zijn in gesprek met het ministerie om in kwetsbare gebieden over te stappen van generieke normen voor de mestbelasting naar maatwerk. Daarbij kan deze meetmethode belangrijke argumenten leveren om bijvoorbeeld de bescherming rondom een waterwinning aan te scherpen. Dat past ook bij de verplichtingen vanuit de Kaderrichtlijn Water: de nitraatnorm is maximaal 50 mg/l, terwijl wij lokaal op kwetsbare gronden veel hogere waarden meten. En hoewel we in principe alles kunnen zuiveren, geldt nog steeds: 'Wat er niet in zit, hoeven wij er ook niet uit te halen.'

Lieve Declercq: 'Innovatieve aanpak voor hogere kwaliteit en efficiënt investeringsbeleid'

Lieve Declercq, directievoorzitter van Vitens, over het belang van dit soort kennisontwikkeling: 'Als eerste drinkwaterbedrijf ter wereld kan Vitens jong water in winputten dateren. In nauwe samenwerking met TNO is een innovatieve meetmethode ontwikkeld om de leeftijd van grondwater veel nauwkeuriger te bepalen dan tot nu toe mogelijk was. Dat is niet alleen belangrijk voor het kwaliteitsbeheer van ons drinkwater, maar vooral ook in verband met de langetermijnplanning van investeringen. Vitens heeft kennisontwikkeling en -deling hoog in het vaandel staan en daarvan is deze pilot een goed voorbeeld.'

Achterspiegel

Microplastics

De Tweede Kamer nam op 27 november 2012 een PvdA/D66-motie aan, die de regering vraagt ervoor te zorgen dat er Europese afspraken komen om vervuiling door microplastics tegen te gaan. Ook moet met de (cosmetica)industrie worden gesproken over vermindering van microplastics in producten.

Microplastics zijn stukjes plastic kleiner dan 5 millimeter. In vele producten zitten microplastics, zoals: douchegels, tandpasta, gezichtsverzorgers, kleding, enzovoort. Deze plastic deeltjes komen via het doucheputje of de badafvoer in het riool, passeren deels de afvalwaterzuivering en komen terecht in het milieu of in zee.

Microplastics komen voor in veel oppervlaktewateren, een belangrijke bron voor drinkwaterproductie. In drinkwater zitten geen microplastics, want die halen de drinkwaterbedrijven eruit, om de hoge kwaliteit van het Nederlandse drinkwater te garanderen.

Vewin vindt dat deze microplastics niet in het watermilieu moeten komen en pleit voor de volgende maatregelen:

- de inzameling van plastic afval in het (water)milieu uitbreiden;
- een oproep aan fabrikanten om deze microplastics niet te gebruiken in hun producten;
- een wettelijk Europees verbod voor gebruik van microplastics in deze consumentenproducten.

